

Mecmûa-ı Eş'âr'da Muharrer Buhûrîzâde Mustafâ İtrî Besteleri ile Notası Günümüze Ulaşan Sâir Besteler*

Buhurizade Mustafa Itri Compositions Written in Mecmûa-ı Eş'âr with Other Compositions whose Notes Have Reached Present Day

ÖZET

Bu çalışmada, “T.Y. 5525” kütüphane numarası ile İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi arşivinde yer alan fakat herhangi bir mürettib/müntensih adıyla kayıtlı olmayan, günümüzde ise bazı akademik çalışmalarda Buhûrîzâde Mustafâ İtrî tarafından “mecnûatü'r-resâil” türünde bir mecmûa şeklinde tertib edildiği delilleriyle birlikte sunulan “*Mecmûa-ı Eş'âr*” isimli yazma eserde tahrîr edilmiş İtrî bestelerinin tamamı ile sâir bestekârların, notası günümüze ulaşan besteleri sunulmuştur. XVII. asrın son çeyreği ile XVIII. asrın başlarında tertib edilen 238 varaktan müteşekkil bu eser, XVI. ve XVII. asır şairlerinin şiirlerinden müteşekkil bir “Eş'âr Bölümü” ve XVII.asır mûsikîşinâslarının bestelerinden müteşekkil bir “Güfteler Bölümü”nü içermektedir. Bu yazma eser ayrıca XVII. asır müelliflerinden Kâtip Çelebi'nin *Mizânü'l-Hâk fi İhtiyârü'l-Ehakk* isimli mensûr eseri ile XVI. ve XVII. asırları idrak etmiş şair/müellif Veysi'nin *Vak'anâme-i Veysi (Hâb-nâme-i Veysi)* isimli mensûr eseriyle birlikte, yine Veysi'ye ait manzûm *Tevbe-nâme*'sini de hâvîdir. Akademik manada ilk kez Semire Oskay'ın 1948'de hazırladığı mezuniyet teziyle mürettibine dair herhangi bir bilgi verilmeksizin tanıtılan *Mecmûa-ı Eş'âr*'da yer alan İtrî'ye ait bestelerin ise yalnızca bir kısmı günümüz Türkçesine aktarılarak derlenmiştir. Bu tezde karşılaştığımız mecmûanın varak tertibi ve İtrî'ye ait eserlerin tasniflendirilmesine dâir bazı hatalar giderilmiştir. *Mecmûa-ı Eş'âr*'ın bölümlerinin de kısaca tanıtıldığı bu makale çalışmasıyla ayrıca “klasik” mûsikî repertuarının şekillenmesinde etkin rolü olan İtrî'nin, bestelerinin tespitine dair yapılan tüm çalışmalar ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Müsikîsi, Türk Müsikîsi Repertuarı, *Mecmûa-ı Eş'âr*, İtrî Besteleri, XVII. Asra Ait Besteler.

ABSTRACT

In this study, the “Mecmûa-ı Eş'âr”, which is in the archive of the Rare Works Library of Istanbul University with the library number “T.Y. 5525”, but is not registered with any scribe name, is presented together with the evidences that it was copied as a “mixed journal” type of journal by Itri in some academic studies present day; all of the Itri compositions and, the compositions of other composers that have survived to the present day have also been compiled. Written in the last quarter of the 17th century and the beginning of the 18th century, this manuscript, consisting of 238 leaves, includes the “Poems Section” consisting of poems of 16th and 17th century poets and the “Lyrics Section” composed of 17th century musicians' compositions. *Mecmûa-ı Eş'âr* also, together with *Mizânü'l-Hâk* by Kâtip Çelebi, one of the 17th century authors, and *Vak'anâme-i Veysi*, one of the 16th - 17th century poets/authors, by Veysi, he also has his own verse *Tevbe-nâme*. Only partly of Itri's compositions were compiled by transferring them to present day's Turkish in *Mecmûa-ı Eş'âr*, which was introduced academically for the first time in the graduation thesis prepared by Semire Oskay in 1948, without giving any information about journal's scribe. In this thesis, some mistakes regarding the leaf arrangement of the journal and the classification of Itri's compositions have been corrected. In this article also, in which the parts of *Mecmûa-ı Eş'âr* are briefly introduced, all the studies on the determination of the compositions of Itri, who was active in the shaping of the “classical” music repertoire, were discussed.

Keywords: Turkish Music, Turkish Music Repertoire, *Mecmûa-ı Eş'âr*, Itri Compositions, Compositions of the 17th Century.

GİRİŞ

“Mecmûa”, Arapça “cem'an” mastarının müennes ism-i mef'ûlü olarak türetilmiş ve lügatlerde “cem edilmiş, tertip ve tanzim edilmiş yazılardan meydana getirilen eser” anlamına gelen bir kelime olarak karşımıza çıkmaktadır. Edebiyât sahasında ise “bir veya birçok şahsa ait çeşitli hacim ve eşkâllerdeki dinî, lâ-dinî nesir ve manzûmların cem edilerek tertib edildiği yazma kitaplar” olarak tanımlanmaktadır. (Mütercim Âsım Efendi, 2013);(Şemseddîn Sâmî, 2015);(Uzun, 2003) Osmanlı'ya has muharrer kültür geleneği bünyesinde tertib edilen ve her biri birer kadim kaynak olarak önceki asırlarla günümüz arasında bir köprü vazifesine

* Bu çalışma, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalında yapılmış “*Buhûrîzâde Mustafâ İtrî'nin Mecmûa-ı Eş'âr İsimli Güfte Mecmuası (İnceleme-Metin)*” adlı Doktora Tezi çalışmasından türetilmiştir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Türk Müziği Devlet Konservatuvarı, Türk Müziği Bölümü, Sivas, Türkiye

Fatih Tüysüz¹

How to Cite This Article
Tüysüz, F. (2023). “Mecmûa-ı Eş'âr'da Muharrer Buhûrîzâde Mustafâ İtrî Besteleri ile Notası Günümüze Ulaşan Sâir Besteler”, *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, (Issn:2630-631X) 9(74): 4255-4284. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/smryj.71422>

Arrival: 01 July 2023
Published: 31 August 2023

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

sahip olmaları sebebiyle büyük bir önemi hâiz mecmûaların, mürettibinin ilgi duyduğu alanlardaki muhtelif konulardan derlenerek meydana getirildikleri, bu nedenle muhtevaları ve biçimleri açısından birçok türe sahip oldukları muhakkaktır. Mecmûaların ihtiva ettiği konular başta olmak üzere daha birçok özellikleri açısından ele alınarak tasnif edildikleri birçok akademik çalışmada, “şiir mecmûası”, “güfte mecmûası”, “karma konulardan meydana gelen mecmûa”, “mecmûatü’r-resâil” vs. türlere ayrıldığı görülmektedir. (Kut, 1986);(Uzun, 2003);(Kılıç, 2012)

Mecmûaların türünün belirlenmesi, ihtiva ettikleri konuların yanı sıra mevcut olan emsallerinin muhtelif özelliklerinin kıyaslanması sonucunda tasniflendirilmelerini gerekli kılmaktadır. Fakat mecmûalara has bu muhtelif özellikler, müşterek bir şekilde birden fazla alt gruba dâhil edilebilir olmalarıyla birlikte, net bir şekilde bir tasnife tabi tutulmalarını da oldukça zorlaştırmaktadır. Ayrıca hangi türden muhtelif özelliklerinin bu tasniflendirmelerde rol oynayacağı da farklı bir sorun olarak belirlemektedir. (Gürbüz, 2012);(Kılıç, 2012) Bu açıklamalar çerçevesinde ihtiva ettiği konular başta olmak üzere, fizikî tertib özelliklerine de bu makale kapsamında yer verdiğimiz, son yıllarda yapılan bir doktora tezi çalışmasında (Tüysüz, 2023b) İtrî tarafından tertib edildiği tespit edilen *Mecmûa-ı Eş’âr*’ın, ne türden bir mecmûa olduğuna değinmek oldukça büyük bir önem arz etmektedir. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi’nde “T.Y. 5525” numarasıyla kayıtlı mecmûanın cilt kapağı içerisinde her ne kadar “Mecmûa-ı Eş’âr” şeklinde dercedilmiş bir başlık bulunsa da eserin ihtiva ettiği konular incelendiğinde hem manzûm hem de mensûr olmak üzere bazı farklı formların birlikte tahrîr edildiği görülmektedir. Zira, Arapça kökenli bir kelime olan “eş’âr”, “şairler” manasına gelmektedir. (Musab Gültekin, 2016) Bu durumda, eserin cilt kapağında muharrer yukarıda mezkûr isim, *Mecmûa-ı Eş’âr*’ın bir “şairler mecmûası” olmasını gerektiren bir algıya neden olmaktadır. Hâlbuki *Mecmûa-ı Eş’âr* incelendiğinde XVI. ve XVII. asır şairlerine ait şairlerden, Kâtip Çelebi’ye ait *Mizânü’l-Hâk fi İhtiyâri’l-Ehakk*, Veysi’nin *Vak’anâme-i Veysi (Hâb-nâme-i Veysi)* isimli mensûr eseriyle birlikte yine, Veysi’ye ait *Tevbe-nâme-i Veysi* isimli manzûm bir tevbe-nâmeden ve XVII. asır bestekârlarının bestelerine ait güftelerden müteşekkil bir eser olduğu karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple ihtiva ettiği karma konular açısından *Mecmûa-ı Eş’âr*’ın türüne dair kesin bir kaniye sahip olmak adına, yalnız benzer muhtevaya sahip mecmûaların şekil, tür ve muhtevaları açısından değerlendirilerek elde edilen birkaç tasnif denemesini bu kısımda sunmayı elzem buluyoruz:

- ✓ Mecmûaların muhtelif özellikleri açısından beş farklı grupta değerlendirildiği tasnif denemeleri içerisinde, muhteva açısından da ilk tasnif denemesi olarak ulaştığımız Agâh Sırrı Levend’e ait çalışmada, *Türlü konulardaki risâlelerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmûalar*” şeklindeki ifade, (Levend, 1998) *Mecmûa-ı Eş’âr*’ın muhtevası açısından türünü belirlemek adına çok büyük bir önem arz etmektedir.
- ✓ Mecmûa türlerinin beş isim altında ele alındığı Günay Kut’a ait tasnif denemesinde “*Karışık mecmûalar (Bu tür mecmûalar nazım-nesir karışık olabilir. Ayrıca Arapça, Türkçe ve Farsça gibi dillerde de yazılmış olabilir)*” (Kut, 1986) şeklinde yer alan ifade, *Mecmûa-ı Eş’âr*’ın muhtevasına en uygun olan mecmûa türlerine işaret etmektedir. Nitekim, XVII. asır Osmanlı Türkçesi ile tertib edilen *Mecmûa-ı Eş’âr*’ın 170b numaralı varağında Arapça bir güftenin yanı sıra muhtelif varaklarında birçok Farsça güfteye yer verilmesi de yukardaki ifadeyi destekler nitelikte bir özelliğe sahip olduğunu sarîh bir şekilde gözler önüne sermektedir.
- ✓ Mecmûalarla alakalı yukarıdakilere benzer tasnif denemeleri arasında en kapsamlı olanı ve mecmûa türlerinin beş ana başlık altında ele alındığı Atabey Kılıç’a ait tasnif denemesinde ise muhtelif özellikleri ve ihtiva ettikleri konular bakımından alt gruplara ayrılan yaklaşık 50 tür adının belirlendiği görülmektedir. Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, mecmûaların müşterek ve/veya muhtelif bazı özelliklere sahip olmaları, aynı anda birden çok alt grupta değerlendirilmelerine de sebep teşkil etmektedir. Bu durumda, ihtiva ettiği karma konular bakımından *Mecmûa-ı Eş’âr*’ın, Kılıç’a ait mezkûr tasnif denemesinde belirlediği alt grupların birçoğu içerisinde değerlendirilebilir olmasına rağmen, bu çalışmada ifade edilen “*Karışık manzûm ve mensûr eserler mecmûaları*” (Kılıç, 2012) türünden bir mecmûa olarak değerlendirilmesi, kanaatimizce daha makul bir yaklaşım olarak görülmektedir.
- ✓ Nihayet, mecmûa türlerinin tasnifiyle alakalı müstakil bir tasnif denemesi bulunmasa da Mustafa Uzun, mecmûaların “mecmûa-i ed’iye, mecmûa-i fetâvâ, mecmûatü’r-resâil, mecmûa-i eş’âr, mecmûa-i tevârîh, mecmûatü’l-ehâdis, mecmûa-i fevâid, mecmûatü’l-münşeât” gibi türlere ayrıldığını ifade etmektedir. Bu konuyla alakalı olarak Uzun’un: “*Bir müellifin çeşitli konulardaki yazılarının daha sonra başkaları tarafından bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş mecmûalara ‘mecmûatü’r-resâil’ denilmiştir.*” tanımıyla birlikte, mecmûatü’r-resâil türünden eserlerin aynı zamanda birer “külliyyât” olarak kabul edildikleri ve doğrudan konularını belirten bir başlıkla tertib edildikleri yönündeki ifadeleri de oldukça önem arz etmektedir. (Uzun, 2003) Bu bağlamda, mezkûr türler arasında özellikle “mecmûatü’r-resâil” türüne yer

vermesinin de *Mecmûa-ı Eş'âr*'ın türünün belirlenmesinde ne denli önemli bir rol oynadığına dikkatleri çekmek istiyoruz.

Mecmûaların eşkâli, türleri ve ihtiva ettikleri konular bakımından değerlendirilmelerinin yapıldığı hem yukarıdaki tasnif denemeleri incelendiğinde hem de Osmanlı mecmûa geleneğinde karma muhtevaya sahip bu türden yazma kitapların “mecmûatü’r-resâil” olarak ifade edildikleri göz önünde bulundurulduğunda, *Mecmûa-ı Eş'âr*'ın türü hakkında en isabetli sonuca ulaşılmış oluyoruz. Bununla birlikte, yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bir çalışmada (Korkmaz, 2014) ise *Mecmûa-ı Eş'âr*'ın isminin “Mecmûatü’r-Resâil” şeklinde kaydedildiğine rastlasak da mecmûanın hiçbir bölümünde böyle bir ismin/başlığın bulunmadığını zikrederim. Bu nedenle bizim kanaatimizce “mecmûatü’r-resâil” ibaresi ancak, eserin muhtevası bakımından türünü ifade eden bir “tür ismi” olarak ele alınmalıdır.

Yukarıdaki sunduğumuz derleme örneklerinden de sarfih bir şekilde muhtevası açısından “mecmûatü’r-resâil” türünde bir mecmûa olduğu anlaşılan *Mecmûa-ı Eş'âr*'da yer alan mensûr eserler ve XVI. ve XVII. asır şairlerine ait şiirleri kapsayan “eş'âr bölümü”den ziyade, bu makale çalışmasında üzerinde duracağımız esas bölüm, XVII. asır bestekârlarının bestelerini kapsayan “güfteler bölümü” olacaktır. Nitekim, güftelere ayrılan bu bölümdeki bestelerin çoğunluğunun pek tabiidir ki *Mecmûa-ı Eş'âr*'ın aynı zamanda mürettibi de olan İtrî'ye ait olduğu görülmektedir. İtrî, kendi yaşadığı asırdan günümüze uzanan zaman zarfında birçok âlim, sanatkâr, mûsikîşinâs ve araştırmacı tarafından Osmanlı/Türk Mûsikîsi tarihinin en önemli bestekârlarından biri olarak kabul edilegelmiştir. (Salgar, 1982) Dolayısıyla Türk Mûsikîsi kültürüne miras olarak bıraktığı – ve her biri birer “klasik” olarak nitelendirilebileceğimiz- İtrî'ye ait eserler, hem XVII. asır Osmanlı/Türk Mûsikîsi tarihi bakımından oldukça önemli bir dönüm noktası hâline getirmesi hem de Türk Mûsikîsi repertuarını ne denli şekillendirdiği açısından oldukça büyük bir önemi hâizdir. Biz de bu öneme binaen, günümüz repertuar çalışmalarına katkı sağlama amacıyla İtrî tarafından tertib edilen yegâne mecmûada cemettiği kendisine ait eserleri derlemeye gayret ettik. Bu bağlamda, makalemizin Özet kısmında da ifade ettiğimiz üzere *Mecmûa-ı Eş'âr*, akademik manada ilk kez Semire Oskay tarafından İstanbul Üniversitesi bünyesinde 1948 yılında hazırlanan *İtrî ve Bestelediği Şiirler /Türkoloji Mezuniyet Tezi* isimli tezle mürettibine dair herhangi bir bilgi verilmeksizin tanıtılmış ve bu tezde, mecmûada yer alan İtrî'ye ait toplam 172 besteden yalnız 78'i günümüz Türkçesine aktararak derlenmiştir. Mezkûr tezde yine, hem mecmûanın varak numara tertibinde hem de İtrî'ye ait eserlerin tasniflenmesinde yapılan bazı hatalarla karşılaşmıştır. (Oskay, 1948) Bu makale kapsamında ise varak numaralandırmasındaki hatalar başta olmak üzere, zikrettiğimiz sâir hatalar giderilmiş; *Mecmûa-ı Eş'âr*'da tahrir edilen İtrî'ye ait eserlerin tamamı derlenmiş; bu eserlerden hangilerinin günümüze ulaştığı tespit edilerek, İtrî dışında *Mecmûa-ı Eş'âr*'da eserleri tahrir edilen bestekârların günümüze ulaşan besteleri sunulmuştur. Ayrıca, Fatih Tüysüz'e ait doktora tezinde (Tüysüz, 2021) ve *Mecmûa-ı Eş'âr*'ı tüm detaylarıyla incelediği bir makale çalışmasında (Tüysüz, 2023b), mecmûada ismi geçen usûllerin sayısı ile ilgili yapılan hata bu çalışmada telafi edilmiştir. Nihayet, geçmişten günümüze İtrî eserlerinin tespitine dair yapılan birçok çalışmaya değinilerek notası günümüze ulaşan İtrî eserlerinin derlendiği muhtelif repertuarlar/arşivler hakkında bilgilere de yer verilmiştir.

Tüm bu değerlendirmeler doğrultusunda *Mecmûa-ı Eş'âr*'ın tertibi dâhilinde ana bölümlerine ve ihtiva ettiği mezkûr karma konulara çok kısa bir şekilde göz atarak çalışmamızın asıl çerçevesini teşkil eden eserlerin tasnifine geçelim:

MECMÛA-I EŞ'ÂR HAKKINDA GENEL BİLGİLER

İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi'nde herhangi bir mürettib/müntensih adıyla kayıtlı olmayan ve “T.Y. 5525” arşiv numarasına sahip *Mecmûa-ı Eş'âr*'ın, son yıllarda yapılan bazı akademik çalışmalarda (Tüysüz, 2021);(Uslu, 2022);(Tüysüz, 2023b) Buhûrîzâde Mustafâ İtrî tarafından tertib edilen “mecmûatü’r-resâil” türünde bir eser olduğu yönünde bilgilere rastlanılmaktadır. Kayıtlı bulunduğu kütüphanede inceleme fırsatı bulamadığımız mezkûr mecmûada tahrir edilmiş İtrî bestelerinin tamamı ile sâir bestekârların yalnız notası günümüze ulaşan besteleri, mecmûanın oldukça net bir çözünürlüğe sahip dijital kopyası incelenerek bu makale bünyesinde sunulmuştur.

Mûsikî, edebiyât ve Osmanlı siyasal tarihiyle alakalı konuların müşterek bir şekilde yer verildiği *Mecmûa-ı Eş'âr*'da, XVI. ve XVII. asırda yaşamış şairlerin şiirlerinin tahrir edildiği bir “eş'âr bölümü” ve XVII. asır bestekârlarının bestelerine ait güftelerinin tahrir edildiği bir de “güfte bölümü” mevcuttur. Ayrıca, Kâtip Çelebi'nin *Mizânü'l-Hâk fi İhtiyârü'l-Ehakk* ve Veysi'nin *Vak'anâme-i Veysi (Hâb-nâme-i Veysi)* isimli iki mensûr eserinin yanı sıra yine Veysi'ye ait manzûm *Tevbe-nâme*'sinin de istinsâh edildiği *Mecmûa-ı Eş'âr*'ın tertibi ile alakalı kısaca şu bilgileri verelim:

Eserin 1a numarasına sahip varağında “İstanbul Üniversitesi Kitap Sarayı” ibaresinin bulunduğu İstanbul Üniversitesi'ne ait bir kaşe bulunmaktadır. Bu kaşenin üzerine günümüz Türkçesiyle “T 5525” şeklinde el

yazısı ile yazılmış arşiv bilgilerini gösteren numara kayıtlıdır. Bu kaşenin hemen altında III. Sultan Selim'in (ö. 1808) tuğra şeklinde kütüphane mührü basılmış olup bu mührün ise hemen altında hatt-ı nesih ile Osmanlıca dercedilmiş "Mecmûa-ı Eş'âr ve Vak'a-nâme-i Veysî bi-Hatt-ı Nesih 16" şeklinde bir ibareye rastlanılmaktadır. Aynı zamanda eser, "Kütüphâne-i Hümâyûn" isminin dercedildiği Saray işi mahfazasında muhafaza edilmektedir. Bu durum, mecmuanın o dönemin padişahına ya da padişaha yakın ricâl-i devletten birine ithaf edilerek sunulmuş olabileceği ihtimalini de düşündürmektedir. III. Sultan Selim'e ait bu mührün, *Mecmûa-ı Eş'âr*'ın ricâl-i devlete sunulmak üzere tertîb edilmiş ve Kütüphâne-i Hümâyûn'a kabul edilecek kadar kıymetli bir eser olduğunun ispatı niteliğinde olduğu da muhakkaktır. Mezkûr mühürle alakalı bir başka açıdan bu konudaki görüşlerimizi belirtecek olursak; kendisi de bir bestekâr olan III. Sultan Selim'in saltanat sürdüğü döneme (1789-1807) kadar *Mecmûa-ı Eş'âr*'ın farkında olunmadığı ve ancak kendi döneminde fark edilerek Kütüphâne-i Hümâyûn'a kazandırıldığı gibi bir ihtimal de belirginlik kazanmaktadır.

***Mecmûa-ı Eş'âr*'ın İç Tertîbi**

Mecmûa-ı Eş'âr'ın varak numaralarının, mecmuanın ilk defa tanıtıldığı bir tez çalışmasında (Oskay, 1948) hatalı bir şekilde verildiğine makalemizin ÖZET başlığı altında değinmiştik. Bu tez çalışmasında, mecmûa varaklarına numara atanırken art arda gelen iki varağın mükerrer olarak "72" şeklinde numaralandırıldığı, bu sebeple varaklara ait numaralandırma tertîbinin bozulduğu ve bu durumun mecmûaya ait toplam varak sayısının yanlış hesap edilmesine neden olduğu görülmektedir. Oskay'ın *Itrî*'ye ait bestelerin tahrîr edildiği varakları bu nedenle hatalı bir şekilde vermesi de aşikârdır. (Oskay, 1948) *Mecmûa-ı Eş'âr*'ın bizim incelediğimiz dijital nüshasında ise İstanbul Üniversitesi'ne ait kütüphane kaşesi ve Saray mührünün yer aldığı varaktan itibaren, Arapça rakamlar ile 1'den başlatılan varak numaralarının 236a'da nihayetlendirilmek suretiyle hatasız bir şekilde numara atandığı görülmektedir. Bu durum bize, Oskay'ın tez çalışmasından sonraki zamanlarda varakların doğru bir şekilde numaralandırılmış olabileceği ihtimalini de düşündürmektedir. Nitekim hatasız olarak atanan bu varak numaralarına göre "1a" varağından itibaren eserin toplam varak sayısı 238 olarak hesaplanmaktadır. Bu varak tertîbine göre bestelerin nihayetlendirildiği varak "236b" numarasına sahip olmaktadır. 236b'yi izleyen ve varak numarası atanmayan 1,5 varakta herhangi bir hattın tahrîr edilmeyerek boş bırakıldığına rastlanılmaktadır. Mezkûr numaralandırma tertîbine göre ise boş bırakılan bu 1,5 varaktan sonra "238b"ye denk gelen varakta muharrer 3 rubâ'î ile *Mecmûa-ı Eş'âr* son bulmaktadır. 238b'yi takiben İstanbul Üniversitesi'ne ait kaşenin bulunduğu arka cildin iç kapağına ulaşılmaktadır.

Yukarıda bahsi geçen bu hatanın tarafımızdan giderilmesi sonucunda ulaştığımız nihâyi varak tertîbine uygun bir şekilde *Mecmûa-ı Eş'âr*'a atıfta bulunulduğuna rastladığımız sâir makale çalışmaları da (Tetik Işık, 2013) bulunmaktadır. Şimdi, mezkûr hatasız varak numaralarını referans alarak *Mecmûa-ı Eş'âr*'daki muhtelif konuların nasıl bir sıralamayla tertîb edildiğini ana hatlarıyla inceleyelim:

- ✓ 1b varağı itibariyle "Eş'âr Bölümü" başlamakta olup bu bölüm, çeşitli şairlere ait muhtelif nazım şekillerini ihtiva etmektedir. Eş'âr Bölümü, herhangi bir başlık olmaksızın başlamaktadır. 1b-6a varaklarında Ganîzâde Mehmed Nâdirî'ye (ö. 1627) ait kasîde şeklinde nazmettiği Mi'râciyye'si dercedilmiştir;
- ✓ 6b'de nihayete eren Nâdirî'ye ait kasidenin ardından 127b'ye kadar sâir şuarânın birçok manzûm şekilleriyle devam eden Eş'âr Bölümü'nün 10b-47a varaklarına ait derkenâr kısımlarında ise Kâtip Çelebi'nin meşhur mensûr eseri olan Mîzânü'l-Hâk fi İhtiyâri'l-Ehakk dercedilmiştir;
- ✓ Şiirlere 127b'de Fehîm-i Kadîm'in (ö. 1647) bir kıt'ayı ara verilmektedir;
- ✓ 128a'da herhangi bir başlık tahrîr edilmeksizin dercedilmeye başlanan Veysî'nin mensûr eseri olan Vak'anâme-i Veysî (Hâb-nâme-i Veysî), 155a'da son bulmaktadır;
- ✓ 155a'dan itibaren ise Veysî'nin terkîb-i bend şeklinde nazmettiği 9 bendten müteşekkil Tevbe-nâme'siyle tekrar şiirlerin dercedilmeye başlandığı görülmektedir;
- ✓ Tevbe-nâme'yi takiben 158a'da muharrer şairi meçhul bir müfred beyitin ardından yine aynı varakta dercedilmeye başlanan Veysî'ye ait 5 bendlik bir tahmîs 158b'de son bulmaktadır. 158b ve 159a'da ise Cinânî'nin (ö. 1595) 5 bendten müteşekkil bir tahmisi ile Eş'âr Bölümü bitmektedir;
- ✓ Eş'âr Bölümü'nü hemen takiben 159b'de *Mecmûa-ı Eş'âr*'ın "Güfteler/Besteler Bölümü" başlamaktadır. 6'sı çeşitli burçlara hasredilen toplam 24 farklı makâmda fasıllar ve bu fasılların "semâiyyât bölümleri" altında, bazıları bestekârı ve bestelendiği usûl ile bazıları da yalnızca bestelendiği usûlün ismiyle başlıklandırılarak kendine has bir "fasıl düzeni" içerisinde bestelerin peş peşe sıralandığı bu bölüm, 236b'de bitmektedir;
- ✓ Nihayet, herhangi bir şiir, güfte vb. dercedilmeyerek boş bırakılan 3 varağı takiben, her biri "Rubâ'î" şeklinde başlıklandırılarak dercedilen 3 manzûmeyle birlikte *Mecmûa-ı Eş'âr*, 238b'de tamamlanmaktadır.

Mecmûanın arka cildinin iç kısmında ise ortasında “T. 5525” şeklinde elle yazılmış kütüphane arşiv/kayıt numarası bulunan İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi’ne ait kaşe yer almaktadır.

Eserin ihtiva ettiği muhtelif konuların nasıl bir sıralamayla tertib edildiğinin ana hatlarından sonra başlıca bölümlere göz atalım:

Eş’âr Bölümü

Bu bölümde oldukça fazla sayıda şiir bulunması ve bu çalışmanın gagesini açacak bir şekilde detaya girmemek maksadıyla Eş’âr Bölümü’nde şiirlerine yer verilen şairlere ve nazım şekillerine, herhangi bir tasnif yapmaksızın göz atalım:

Mecmûa-ı Eş’âr’ın muhtelif nazım şekillerinden müteşekkil Eş’âr Bölümü’nde, XVI. ve XVII. asır suarâsından varak tertibi sıralamasına göre şu isimler yer almaktadır:

- ✓ Nâdirî
- ✓ Ruhî-i Bağdâdî
- ✓ Bâkî
- ✓ Nef’î,
- ✓ Na’îlî
- ✓ Kemâl Paşazâde (İbn-i Kemâl)
- ✓ Cinânî, Fuzûlî
- ✓ Ulvî (Derzizâde / Terzizâde)
- ✓ Âzerî
- ✓ Hayâlî
- ✓ Fehîm (Fehîm-i Kadîm/Uncızâde)
- ✓ Veysî

Bu şairlere ait **216** şiirin yanı sıra, şairi meçhul ayrıca **4** şiire daha mecmûada yer almaktadır. **11** muhtelif nazım şeklinde tahrir edilen bu şiirlerin sayısı **220**’dir. Bu bölümde yer alan nazım şekillerinin sayıca dağılımı aşağıdaki gibi olup bu konuda detaylı tasniflerin yer aldığı akademik çalışmalar da (Tüysüz, 2021);(Tüysüz, 2023b) günümüzde mevcuttur:

Tablo 1: Eş’âr Bölümü’nde dercedilen nazım şekillerinin nicel dağılımı

NAZIM ŞEKİLLERİ	NAZIM ŞEKİLLERİNİN MECMÛADAKİ ADEDİ
TERCİ’-İ BEND	1
MUHAMMES	2
MURABBA’	2
RUBÂ’Î	2
TAHMÎS	4
TERKÎB-İ BEND	5
KIT’A	9
MÛSEDDES	9
MÛFRED BEYÎT	11
KASÎDE	21
GAZEL	154
TOPLAM NAZIM ŞEKLİ: 11	TOPLAM MANZÛME: 220

Yazar tarafından üretilmiştir.

Mecmûada Yer Alan Nesirler

Mecmûa-ı Eş’âr’ın yalnızca bir güfte mecmûası olmadığı ve önceki konularda bahsettiğimiz üzere, karma konulardan müteşekkil bir mecmûatü’r-resâil olduğu bahsinin daha net anlaşılması adına, ihtiva ettiği mensûr eserlerin muhtevasına çok kısa da olsa değinmeyi bu manada pek elzem buluyoruz:

Mîzânü’l-Hakk fî İhtiyâri’l-Ehakk

Kâtip Çelebi tarafından telif edilen ve Türk-İslâm literatüründe kısa ismiyle *Mîzânü’l-Hakk* olarak tanınan bu mensûr eser, benzer açıdan bir emsalinin de XVII. asır İstanbul’unda yaşandığı, “tekke ve medrese” zümresi arasında vuku’ bulan ve nerdeyse toplumsal bir kriz hâline gelen büyük çaplı bir çekişmenin, ifrata ve tefrite kaçmadan mutedil yollarla çözümünü sunmaktadır. Dinî ve ilmî tartışmaları “tarîk-ı burhân” şeklinde ifade

ettiği kendince yöntemlerle birlikte, akli ve şer'î ilimler çerçevesinde de yeniden ele alan Kâtip Çelebi, bu manada ayrıca kitlesel seviyede halka yansıyan her türden sosyolojik olumsuzlukların nedenlerine *Mizânü'l-Hakk* eseriyle inerek mevcut durumu eleştirel bir değerlendirmeye tâbi tutmaktadır. (Kâtip Çelebi, t.y.);(Tüysüz, 2021) Makalemizin konusuyla doğrudan alakalı olmasa da *Mecmûa-ı Eş'âr*'la ilgili ileriki zamanlarda yapılması muhtemel çalışmalarda mûsikî ve edebiyât konularının yer aldığı varakların, mensûr eserlerin istinsâh edildiği varaklardan ayırt edilmesi noktasında kolaylık sağlaması adına, mecmûada istinsah edilen *Mizânü'l-Hakk*'ın varak tertîbi dâhilinde ihtiva ettiği konuları şu şekilde sıralayabiliriz:

Tablo 2: *Mecmûa-ı Eş'âr*'daki varak tertîbine göre *Mizânü'l-Hakk*'ın muhtevası

BÖLÜM İSMİ	VARAK NO.
Mukaddime Ulûm-i Akliyye Lüzûmu Beyânındadır	11b-13a
Bahs-i Evvel Hayât-ı Hazret Aleyhi's-Selâm'dur	13a-14b
Bahs-i Sâni Tegannîdedür	14b-16b
Bahs-i Sâlis Raks ve Devrdedür	16b-18a
Bahs-i Râbi ' Tasliye vü Tardiyededür	18a-19a
Bahs-i Hâmis Duhân Bahsidür	19a-22b
Bahs-i Sâdis Kahvededir	22b-23a
Bahs-i Sâbi ' Berş ve Afyon ve Sâyir Mükeyfîyyât İsti'mâlinedür	23a-24a
Bahs-i Sâmin Ebevey-i Râsûl-i Ekrem Sallallâhu 'Aleyhi ve Sellem'dedür	24a-26b
Bahs-i Tâsi ' İmân-ı Fir'avn Bahsidür	26b-28a
Bahs-i 'Aşır La'n-i Yezid Bahsidür	28a-30a
Bahs-i Hâdi ' 'Aşer La'n-i Bid'at Bahsidür	30a-31a
Bahs-i Sâni ' 'Aşer Ziyâret-i Kubûr Bahsidür	31a-32a
Bahs-i Sâlis ' 'Aşer Cemâ'atla Nevâfil Bahsidür	32a-33a
Bahs-i Râbi ' 'Aşer Musâfaha Bahsidür	33b-34a
Bahs-i Hâmis ' 'Aşer İnhinâ Bahsidür	34a-35b
Bahs-i Sâdis ' 'Aşer Emr-i bi'l-Ma'rûf Nehy-i 'ani'l-Münker Bahsidür	35b-36b
Bahs-i Sâbi ' 'Aşer Millet Bahsidür	36b-41a
Bahs-i Sâmin ' 'Aşer Rivet Bahsidür	41a-42b
Bahs-i Tâsi ' 'Aşer Ebû's-Su'ûd Efendi ile Birgili Muhammed Efendi Bahsidür	42b-44a
Bahs-i 'İşrîn Sivâsî Efendi ve Kâdi-zâde Efendi Bahsidür	44a-45b
[Hâtîme]	45b-47a

Yazar tarafından üretilmiştir.

Vak'a-nâme-i Veysî (Hâb-nâme-i Veysî)

Edebiyât sahasının “siyaset-nâme” türünde örneklerinden birisi olan ve “süslü nesir” üslubuyla telif edilen *Vak'a-nâme-i Veysî*, Veysî'nin tarihin geçmiş zamanlarında cereyan eden kimi siyâsî ve dinî vak'aları, “uyku ile uyanıklık arasında bir hâlde tahayyül etmesi” sonucunda telif etmesi nedeniyle nâm-ı diğer *Hâb-nâme Veysî* ismiyle de anılmaktadır. (Tüysüz, 2021) Bu rüyasında Veysî, İskender-i Zülkarneyn başta olmak üzere, daha önce saltanat süren padişahlar ve I. Ahmed'le (ö. 1617) bir mecliste bulunmakta, I. Ahmed ve İskender-i Zülkarneyn'nin ağzından bazı vak'aları misâl vererek topluma sirayet eden sosyolojik bozulmaları dile getirmektedir.(Altun, 2011) *Hâb-nâme Veysî*'de ismi geçen İskender-i Zülkarneyn'nin asıl kimliği ile ilgili muhtelif görüşler yer almaktadır ve Makedonya kralı Büyük İskender'in kadim edebî metinlerde bir süre sonra Kur'ân-ı Kerîm'de (Kur'ân-ı Kerîm-Kehf / 83-99) zikredilen Zü'l-Karneyn'in (a.s.) şahsına büründürülerek bu iki ismin karıştırıldığı yönünde bilgilere rastlanılmaktadır. (Ünver, 2000) Gözler önüne serdiği tarihî vak'alar nedeniyle aynı zamanda muhtasar bir “İslâm Tarihi” olma özelliğine de sahip *Vak'a-nâme-i Veysî*'nin (Altun, 2011), makalemizin konusuyla doğrudan alakalı olmasa da yine, *Mecmûa-ı Eş'âr*'la ilgili ileriki zamanlarda yapılması muhtemel çalışmalarda mûsikî ve edebiyât konularının yer aldığı varakların, mensûr eserlerin istinsâh edildiği varaklardan ayırt edilmesi noktasında kolaylık sağlaması adına, varak tertîbi dâhilinde ihtiva ettiği konuları şu şekilde sıralayabiliriz:

Tablo 3: *Mecmûa-ı Eş'âr*'daki varak tertîbine göre *Hâb-nâme-i Veysî*'nin muhtevası

BÖLÜM İSMİ	VARAK NO.
[Mukaddime]	128a-131b
Der Hakk-ı Âdem Aleyhi's-Selâm	131b-132a
Der Hakk-ı Şit Aleyhi's-Selâm	132a-132b
Der Hakk-ı Nüh Necî Aleyhi's-Selâm	132b-133a
Der Hakk-ı Hüd Aleyhi's-Selâm	133a-134a
Der Hakk-ı Sâlih Aleyhi's-Selâm	134a-134b
Der Hakk-ı İbrâhîm Aleyhi's-Selâm	134b-135b
Der Hakk-ı Katl-i Nemrûd	135b-136b
Der Hakk-ı Fir'avn	136b-137a
[Der Hakk-ı Hazret-i Kelîmullâh Mûsâ Aleyhi's-Selâm]	137a-137b
Der Hakk-ı Buhtî'n-Nasr	138a-138b

Der Hakk-ı Zekerıyyâ ve Yahyâ Aleyhi's-Selâm	138b-139a
Der Hakk-ı 'İsâ Aleyhi's-Selâm	139a-140a
Der Zemân-ı Seyyidi'l-'Arab-ı ve'l-Acem-i Sallallâhu Aleyhi ve Sellem	140a-140b
Der Hilâfet-i Sıddîk-i Ekber Radıyallâhu 'Anh	140b-141a
Der Hilâfet-i 'Ömer Radıyallâhu 'Anh	141a-141b
Der Hakk-ı Hilâfet-i 'Osmân Radıyallâhu 'Anh	141b-142a
Der Hilâfet-i 'Alî Kerremallâhû Vecchêhû Radıyallâhu 'Anh	142a-142b
Der Hakk-ı Mu'âviye	142b-143a
Der Hakk-ı Şehâdet-i Emîri'l-Mü'minîn Hüseyin ve Zulm-ı Yezîd	143a-143b
Der Hakk-ı 'Abdü'l-Melik	143b-144b
Der Hakk-ı Haccâc-ı Zâlim	144b-145b
Der Hakk-ı Âl-i 'Abbâs	145b-146b
Der Hakk-ı Ebû Ca'feri'd-Devânîkî	146b-147a
Der Hakk-ı Mu'tasım 'Abbâsî ve Hile-i Vezîr	147a-151a
Der Hakk-ı Âl-i Fâtıma Der Mısır	151a-151b
Der Hakk-ı Muhammed Şâh-ı Hârzem	151b-152b
Der Hakk-ı Çerkesiyân Der Mısır	152b-153b
İtmâm-ı Risâle [Hâtıme]	153b-155a

Yazar tarafından üretilmiştir.

Güfteler Bölümü

Güfteler Bölümü'nde Yer Alan Makâm ve Fasıllar

Mecmûanın Güfteler Bölümü'nde, birçoğu Buhûrîzâde Mustafâ İtrî ile aynı asırda yaşamış mûsikîşinâsların bestelerine ait güfteler yer almaktadır. Bu güftelerin ise 6'sının bazı burçlara hasredildiği toplam **24** muhtelif makâmda fasıllar altında dercedildiği görülmektedir. "Fasl-ı Nişâbûr" dışında tüm fasılların nihayetinde o fasıla ait "Semâiyyât" eserleri de bulunmaktadır. Fasıllar, Hüseyinî makâmıyla başlamakta olup *Mecmûa-ı Eş'âr*'ın varak tertibi içerisinde şu şekilde sıralanmaktadır:

Tablo 4: *Mecmûa-ı Eş'âr*'daki varak tertibine göre 24 muhtelif makâma ait fasıllar (Tüysüz, 2021)

SIRA NO	VARAK NO	FASILLAR
1	159b-166b	FASL-I HÜSEYNÎ BURC-I AKREB'E MENSÛB TABİATI ÂBİDİR
-	167a-170b	Semâiyyât-ı Hüseyinî
2	171a-176a	FASL-I NEVÂ BURC-I DELV'E MENSÛB TABİATI HÂKİDİR
-	176b-178a	Semâiyyât-ı Nevâ
3	178b-181b	FASL-I UŞŞAK BURC-I HÛT'A MENSÛB TABİATI ÂBİDİR
-	181b-182b	Semâiyyât-ı Uşşak
4	183a-186b	FASL-I BAYÂTÎ
-	187a-188a	Semâiyyât-ı Bayâtî
5	188b-191a	FASL-I ARAZBÂR
-	191a-191b	Semâiyyât-ı Arazbâr
6	192a-194a	FASL-I SABÂ BURC-I SÛNBÛLE'YE MENSÛB TABİATI HÂKİDİR
-	194b-195a	Semâiyyât-ı Sabâ
7	195b-199a	FASL-I MAKÂM-I ACEM BURC-I CEVZÂ'YA MENSÛB TABİATI BÂDİDİR
-	199a-200a	Semâiyyât-ı Acem
8	200b-203b	FASL-I MAKÂM-I EVÇ BURC-I SEVR'E MENSÛB TABİATI HÂKİDİR
-	204a-204b	Semâiyyât-ı Evç
9	205a-207a	FASL-I MAKÂM-I İRÂK
-	207b	Semâiyyât-ı İrâk
10	208a-211a	FASL-I MAKÂM-I REHÂVÎ
-	211b-212b	Semâiyyât-ı Rehâvî
11	213a-213b	FASL-I RÂST
-	214a-214b	Semâiyyât-ı Râst
12	214b-217a	FASL-I MAKÂM-I MUHAYYER
-	217a-218a	Semâiyyât-ı Muhayyer
13	218a-218b	FASL-I HİSÂR
-	219a-219b	Semâiyyât-ı Hisâr
14	219b-222a	FASL-I MAKÂM-I SEGÂH
-	222a-222b	Semâiyyât-ı Segâh
15	223a-224b	FASL-I BÛSELİK
-	225a	Semâiyyât-ı Bûselik
16	225b-226a	FASL-I MÂHÛR
-	226a	[Semâiyyât-ı Mâhûr] (Bu başlık, yazmada yer almamaktadır)
17	226b	FASL-I UZZÂL
-	227a	Semâiyyât-ı Uzzâl
18	227b-228b	FASL-I KÛRDÎ

-	228b	Semâiyyât-ı Kürdî
19	229a	FASL-I NÎŞÂBÛR (Bu fasla ait semâiyyât bölümü bulunmamaktadır)
20	229b-230b	FASL-I AŞİRÂN
-	231a	Semâiyyât-ı Aşîrân
21	231b	FASL-I NIKRİZ
-	232a	Semâiyyât-ı Nikrîz
22	232b-233a	FASL-I BESTE-NİGÂR
-	233a	Semâiyyât-ı Beste-Nigâr
23	233b	FASL-I HİCÂZ
-	234a	[Semâiyyât-ı Hicâz] (Bu başlık, yazmada yer almamaktadır)
24	234b-235b	FASL-I MUHÂLİF-İRÂK
-	236a-236b	[Semâiyyât-ı Muhâlif-İrâk] (Bu başlık, yazmada yer almamaktadır)

Tabloda da sunulduğu üzere Fasl-ı Hüseyinî, Fasl-ı Nevâ, Fasl-ı Uşşâk, Fasl-ı Sabâ, Fasl-ı Acem ve Fasl-ı Evç şeklinde 6 makâma hasredilen burçların ve dört anâsırın günümüzdeki karşılıkları şu şekildedir: **Burc-ı Akreb:** Akrep Burcu; **Burc-ı Delv:** Kova Burcu; **Burc-ı Hût:** Balık Burcu; **Burc-ı Sünbüle:** Başak Burcu; **Burc-ı Cevzâ:** İkizler Burcu; **Burc-ı Sevr:** Boğa Burcu. **Âbî Tabiat:** Su Tabiatlı; **Hâkî Tabiat:** Toprak Tabiatlı; **Bâdî Tabiat:** Hava Tabiatlı. Yukarıda yer almayan dördüncü unsura ait tabiat türü ise “**Nârî Tabiat**” olup “Ateş Tabiatlı” manasına gelmektedir. (Kamiloğlu, 1998);(İnayet, 2014) Ayrıca Mâhûr, Hicâz ve Muhâlif-İrâk fasıllarına ait semâî formunda eserlerin başlatıldığı bölümlerde “Semâiyyât” başlığının kanaatimizce unutulmuş/sehven dercedilmediği fakat bu semâî eserlerin de diğer fasıllardaki tertîbe benzer bir şekilde tahrîr edildikleri görülmektedir.

Bu kısımda şu şekilde bir tespiti de yapmak büyük bir önemi hâizdir ki mecmûanın fasıl düzeni altında verilen bestelerin büyük bir çoğunluğu, bu fasıllara ait Semâiyyât bölümlerinde “semâî” ismiyle dercedilmiştir. XVII. asırda rastladığımız form/biçim ve usûller dikkate alındığında “semâî” tabirinin kanaatimizce mutlaka hem bir formu hem de bir usûlü temsilen kullanıldığı düşünülmelidir. Nitekim günümüzde de semâî formundaki eserlerin başlı başına müstakil bir form/biçim olarak nitelendirilmesi, bestelendikleri muhtelif mertebelerdeki semâî usûllerden ileri gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında ise terennümlere sahip güftelerden müteşekkil bestelerin “nakış semâî” formunda/biçiminde eserler olmaları da ihtimaller dâhilinde değerlendirilmelidir.

Güfteler Bölümü’nde Yer Alan Usûller

Güfteler Bölümü’nde ismi zikredilen usûllerin sayısı toplam 23’tür. Alfabetik olarak bu usûlleri şu şekilde sıralayabiliriz: Ber-efşân, Çenber, Darbeyn, Darb-ı Fetih, Devr-i Kebîr, Devr-i Revân, Düyek, Evfer, Evsat, Fahte, Fer’, Firençîn, Hafif, Hâvî, Muhammes, Nîm-devr, Remel, Sakîl, Semâî, Sofyan, Şarkî Devr-i Revânî, Türk-i Darb, Zencîr.

Fatih Tüysüz tarafından 2021’de hazırlanan *Buhûrîzâde Mustafâ İtrî’nin Mecmûa-ı Eş’âr İsimli Güfte Mecmuası (İnceleme-Metin)* isimli doktora tezinde ise bu 23 usûlün isimlerinin doğru bir şekilde verildiği fakat sehven bir fazla ilâve edilmek suretiyle 24 olarak sayıldığı görülmektedir. (Tüysüz, 2021) Tüysüz’e ait bir başka çalışmada da aynı hata gözden kaçırılarak mecmûada ismi zikredilen usûllerin sayısı yine 24 olarak sunulmuştur. (Tüysüz, 2023b)

Güfteler Bölümü’nde Yer Alan Bestekârlar

Mecmûa-ı Eş’âr’ın Güfteler Bölümü’nde eserlerine yer verilen bestekârların isimlerinden ziyade, genellikle lakaplarıyla/mahlaslarıyla kaydedildikleri görülmektedir. Mecmûada yer alan bu isim ve lakaplar/mahlaslar alfabetik olarak “Ahmed, A’mâ, A’mâ Neyzen, Azîm, Cüce, Çilingirzâde, Dedezâde, Dervîş Ali, Dervîş, Habîb Dedezâde, Habîbzâde, el-Hâcc Murâd, Hâcî Murâd, Hâfız, Hâfız Kömür, Hazînedâr, Hazînedâr Ahmed, İtrî, İbrahim A’mâ, İmâm, Kûçük/Kûçek İmâm, Kadri, Muharrem, Müezzin Bekir Mustafâ Ağa, Müezzinbaşı Mustafâ Ağa, Müezzin Mustafâ, Nalçe, Na’lî, Na’lîçe, Na’nâ, Nâne Ahmed, Nazîm, Nevâyî, Osman Koca, Osman, Osman Efendi, Ömrî Bey, Peykânî, Post, Receb, Sarı Bâkî, Selânikî, Sengî, Sütçü Ali, Sütçüzâde ve Zekî olarak tespit edilmiştir.

Bu lakap/mahlas ve isimler muhtelif şekillerde muharrer olsalar da yaptığımız tetkikler neticesinde bazılarının aynı kişiye nispet edildikleri net bir şekilde görülmektedir. Toplamda 49 olan bu lakap/mahlas ve isimlerin geniş çaplı bir literatür taramasının ardından, yazımları farklı olmasına rağmen aynı kişiye hasredilenlerinin tespiti yapıldıktan sonra ise İtrî hâricinde mecmûada eserleri yer alan bestekârların sayısı 32 olarak belirlenmiştir. Bu bestekârların isimlerini alfabetik bir sıralamayla şu şekilde sıralayabiliriz: A’mâ İbrahim Çelebi, A’mâ Kadri, Azîm, Baba Nevâyî, Cüce Ali Ağa, Çömlekçizâde Receb, Dedezâde, Dervîş Ali Şiruganî, Habîb Dedezâde, Hâfız Kömür, Hâfız Post, Hâzînedâr Ahmed Ağa, Kasımpaşalı Koca Osman, Kilisli Muharrem Ağa, Kûçük İmâm, Müezzin Bekir Mustafa, Müezzinbaşı Mustafa Ağa, Nâne Ahmed, Na’lçe Mehmed Efendi, Osman Efendi, Ömrî Bey, Peykânî, Sarı Bâkî, Selânikî Ahmed Ağa, Sütçü Ali, Sütçüzâde

İsâ, Şeştârî Murad Ağa, Şeyhzâde Ahmed, Taşçızâde Receb (Sengî), Yahyâ Nazîm, Zekî Halil Kadı Efendi, Zurnazen Ahmed.

Elbette ilerleyen zamanlarda -konuyla alakalı yeni kaynaklara ulaşıldığı takdirde- yapılacak muhtemel çalışmalar kapsamında, mezkûr muhtelif lakap/mahlas ve isimlerden aynı kişiye nispet edilenlerin sayısı arttıkça, **32** olarak belirlediğimiz bu sayı da azalacaktır.

Güfteler Bölümü'nde Yer Alan Besteler

Güfteler Bölümü'nde oldukça fazla besteye yer verilmesinden dolayı Buhûrîzâde Mustafâ İtrî'nin besteleri hâricindeki sâir besteleri, çalışmamızın gâyesini aşacak oranda bir ayrıntıya girilmemesi sebebiyle fasıl, makâm, usûl ve mecmûada dercedildikleri varak tertîb bilgilerine göre tasnif edilmeksizin yalnız nicel veriler doğrultusunda belirtmeyi daha uygun gördük. İtrî hâricinde yukarıda isimleri mezkûr bestekârların besteleri, nicel manada şu sıralamaya sahiptir:

- ✓ Güfteler Bölümü'nde, İtrî'yi de dâhil ettiğimizde yukarıda mezkûr 49 lakabın/mahlasın, kaynak taramaları neticesinde bazılarının muhtelif şekillerde muharrer olmalarına rağmen aynı kişiye nispet edildiklerinden bahsetmiştik. Bu minvalde sayılarını 32 olarak belirlediğimiz bestekârlara ait, muhtelif 24 makâmda, muhtelif 23 usûl ile bestelenmiş ve muhtelif fasıl tertîpleri dâhilinde toplam 747 beste dercedilmiştir.
- ✓ En fazla beste İtrî'ye ait olup bu bestelerin sayısı 172 olarak tespit edilmiştir. Bu besteler çalışmamızın ileriki konu başlıkları bünyesinde çok detaylı bir şekilde tablolar içerisinde sunulmuştur.
- ✓ İtrî hâricinde mecmûada besteleri yer alan bestekârların eser sayılarını bir tablo içerisinde sıralayacak olursak:

Tablo 5: İtrî hâricinde bestekârlara ait bestelerin mecmuada sayıca dağılımı

İTRİ HÂRİCİNDE SÂİR BESTEKÂRLAR	BESTE SAYISI
Hâfız Post	104
Çömlekçizâde Receb	74
Küçük İmâm	43
Na'lçe Mehmed Efendi	20
Yahyâ Nazîm	13
Taşçızâde Receb (Sengî)	13
Nâne Ahmed	10
Derviş Ali Şiruganî	9
A'mâ Kadrî	8
A'mâ İbrahim Çelebi	5
Kasımpaşalı Koca Osman	5
Dedezâde	4
Şeştârî Murad Ağa	4
Ömrî Bey	4
Zekî Halil Kadı Efendi	4
Hâzinedâr Ahmed Ağa	3
Kilisli Muharrem Ağa	3
Selânikî Ahmed Ağa	3
Habîb Dedezâde	2
Müezzinbaşı Mustafâ Ağa	2
Osman Efendi	2
Sütçüzâde İsâ	2
Şeyhzâde Ahmed	1
Zurnazen Ahmed	1
Azîm	1
Cüce Ali Ağa	1
Hâfız Kömür	1
Müezzin Bekir Mustafâ	1
Baba Nevâyî	1
Peykânî	1
Sarı Bâkî	1
Sütçü Ali	1
TOPLAM BESTE SAYISI	347

Yazar tarafından üretilmiştir.

- ✓ Mecmûa-1 Eş'âr'da bestekârlarını belirleyemediğimiz beste sayısı ise 228 olarak tespit edilmiştir.

- ✓ Güfteler Bölümü'nde güftelerin hemen akabinde, bir besteye ait güfte olup olmadıkları ile alakalı bir bilgiye ulaşamadığımız her biri “Rubâ’î” şeklinde başlığa sahip 238b’de muharrer 3 manzûme daha bulunmaktadır.

Tablo 6: Güfteler Bölümü'nde muharrer bestelerin tamamının nicel dağılımı (Rubâ’iler dâhil)

GÜFTELER BÖLÜMÜN'DE MUHARRER BESTELER	
İtrî'ye Ait Besteler	172
İtrî Hâricinde Muhtelif Bestekârlara Ait Besteler	347
Bestekârı Tespit Edilememiş Besteler	228
Bestelenip Bestelenmedikleri Belirlenemeyen Manzûmeler	3
TOPLAM BESTE SAYISI	747 + (3 Rubâ'î)

Yazar tarafından üretilmiştir.

Yukarıda yalnızca nicel veriler doğrultusunda sunduğumuz tüm bestelerin, daha ayrıntılı bir şekilde tasniflendiği akademik çalışmalar da (Tüysüz, 2021) mevcuttur.

MECMÛA-I EŞ'ÂR'DA MUHARRER İTRÎ BESTELERİ

Buhûrîzâde Mustafa İtrî'nin *Mecmûa-ı Eş'âr*'da muharrer toplam 172 bestesi tespit edilmiştir. Daha detaylı bir listesini tablolar içerisinde ileriki konu başlıkları altında sunduğumuz bu bestelerin mecmûadaki fasıl tertibine göre makâm ve usûl dağılımı şu şekildedir:

Tablo 7: İtrî'ye ait bestelerinin *Mecmûa-ı Eş'âr*'ın fasıl tertibi içerisinde makâm ve usûl dağılımı

İTRÎ BESTELERİNİN FASIL TERTİBİNE GÖRE MAKÂM VE USÛL DAĞILIMI		
FASIL	TERTİB SIRALAMASINA GÖRE USÛL DAĞILIMI	FASILDAKİ BESTE SAYISI
Hüseynî Faslı	4 Çenber 1 Darb-ı Fetih 2 Devr-i Revân 2 Hafif 5 Muhammes 1 “Nîm İtrî” başlıklı 2 Nîm-devr 2 Remel 8 Semâî 1 Zencîr	28
Nevâ Faslı	1 Çenber 1 Devr-i Kebîr 2 Devr-i Revân 1 Evfer 1 Hafif 1 Hâvî 3 Semâî 1 Zencîr ²	11
Uşşâk Faslı	1 Sakîl 1 Semâî	2
Bayâti Faslı	1 Ber-efşân 1 Darbeyn 1 Devr-i Revân 1 Evfer 1 Hâvî 3 Semâî	8
Arazbâr Faslı	1 “Beste-i İtrî” başlıklı 1 Çenber 1 Devr-i Revân 1 Evfer 1 Nîm-devr 1 Sakîl 3 Semâî	9
Sabâ Faslı	1 Ber-efşân 1 Çenber 1 Devr-i Kebîr 1 Devr-i Revân 3 Sakîl ³	11

² Bu fasla ait eserler arasında İtrî'ye ait toplam 13 eser kaydedilmiş fakat bu eserlerden 145 ve 146 güfte numaralarıyla tabloda verilen ve her ikisi de “Sakîl-i İtrî Sabâ” başlığına sahip bu eserler, Sabâ makâmındaki eserlerle birlikte sayılmıştır. Bu sebeple Nevâ makâmındaki eserlerin sayısı toplam 11 olarak tespit edilmiştir.

	4 Semâî	
Acem Faslı	1 Evfer 1 Firenkçîn 1 Remel 1 Sakîl 2 Semâî	6
Evç Faslı	1 Darbeyn 1 Devr-i Revân 1 Evsat 1 Nîm-devr 1 Sakîl 2 Semâî	7
Irâk Faslı	1 Evfer 1 Firenkçîn 2 Hafîf 1 Muhammes 1 Semâî	6
Rehâvî Faslı	2 Çenber 1 Devr-i Revân 1 Fahte 2 Hafîf 1 Muhammes 1 Remel 2 Sakîl 5 Semâî 1 Sofyân	16
Râst Faslı	1 Devr-i Kebîr 1 Evfer 1 Nîm-devr 1 Semâî	4
Muhayyer Faslı	1 Çenber 1 Devr-i Revân 1 Fahte 1 Semâî	4
Hisâr Faslı	1 Devr-i Kebîr 1 Evfer 1 Fer' 1 Muhammes 1 Sakîl 3 Semâî	8
Segâh Faslı	1 Çenber 1 Devr-i Kebîr 1 Evsat 1 Hafîf 1 "İtrî" başlıklı 2 Sakîl 2 Semâî 1 Zencîr	10
Bûselik Faslı	1 Devr-i Kebîr 1 Devr-i Revân 2 Hafîf 2 Sakîl 2 Semâî	8
Mâhûr Faslı	1 Ber-efşân 1 Çenber 1 Sakîl 2 Semâî	5
Uzzâl Faslı	1 Devr-i Kebîr 1 Nîm-devr 1 Semâî	3
Kürdî Faslı	1 Hâvî 1 Nîm-devr 1 Semâî	3
Nişâbûr Faslı	1 Çenber	1
Aşîrân Faslı	1 Evsat 1 Remel	2

³ Bu fasla ait eserler arasında esasen İtrî'ye ait Sabâ makâmında toplam 8 eser bulunmaktadır. Fakat Sabâ makâmında 2 eser, "Fasl-ı Nevâ" eserleri arasında kaydedilmiştir. Her ikisi de "Sakîl-i İtrî Sabâ" başlığına sahip 145 ve 146 güfte sıra numaralı bu eserler, Sabâ makâmı eserleri arasında sayılarak bu makâmdaki eser sayısı toplam 11 olarak tespit edilmiştir.

Nikrîz Faslı	1 Ber-efşân 1 Muhammes 1 Semâî	3
Beste-Nigâr Faslı	1 Fahte 1 Nîm-devr 1 Semâî	3
Hicâz Faslı	1 Fahte	1
Muhâlif-İrâk Faslı	1 Ber-efşân 1 Çenber 1 Devr-i Kebîr 1 Firenkçîn 1 Hafif 1 Nîm-devr 1 Remel 2 Sakîl 3 Semâî 1 Sofyân	13
TOPLAM BESTE SAYISI		172

Yazar tarafından üretilmiştir.

Tablo 8. İtrî bestelerinde tercih edilen makâm ve usûllerin nicel dağılımı

İTRÎ BESTELERİNİN MAKÂM VE USÛLLERİNİN NİCEL DAĞILIMI			
MAKÂM	ADEDİ	USÛL	ADEDİ
Hüseyî	28	Semâî	50
Rehâvî	16	Sakîl	17
Muhâlif-İrâk	13	Çenber	14
Nevâ	11	Devr-i Revân	11
Sabâ	11	Hafif	11
Segâh	10	Muhammes	9
Arazbâr	9	Nîm-devr	9
Bayâti	8	Devr-i Kebîr	8
Hisâr	8	Evfer	7
Bûselik	8	Remel	6
Evç	7	Ber-efşân	5
Acem	6	Fahte	4
İrâk	6	Zencîr	3
Mâhûr	5	Hâvî	3
Râst	4	Firenkçîn	3
Muhayyer	4	Evsât	3
Uzzâl	3	Darbeyn	2
Kürdî	3	Sofyân	2
Nikrîz	3	Darb-ı Fetih	1
Beste-Nigâr	3	Fer'	1
Uşşâk	2	"Nîm-İtrî" başlıklı	1
Aşîrân	2	"Beste-İtrî" başlıklı	1
Nişâbûr Faslı	1	"İtrî" başlıklı	1
Hicâz	1		
TOPLAM MAKÂM SAYISI	172	TOPLAM USÛL SAYISI	172

Yazar tarafından üretilmiştir.

Yukarıdaki tablolarda fasıl tertîbi altında yer alan İtrî bestelerinde tercih edilen makâm ve usûllerin nicel dağılımları görünmektedir. Güfteler Bölümü'nde muharrer İtrî bestelerinde, 6'sı bazı burçlara hasredilen **24** makâmın tamamı tercih edilmişken; mecmûada yer alan **23** usûlden Düyek, Şarkî Devr-i Revânı ve Türk-i Darb usûlleri hâricinde yukarıdaki tabloda isimleri verilen **20** usûlün tercih edildiği görülmektedir. İtrî'ye ait 172 eserden "Nîm İtrî", "Beste İtrî" ve "İtrî" başlıklarıyla muharrer **3** eserin ise bestelendikleri usûller belli değildir. Bu besteler, *Mecmûa-ı Eş'âr*'ın varak tertîbine göre şu sıralamayla tahrîr edilmiştir:

Tablo 9. İtrî bestelerin mecmûanın varak tertîbine göre tasnifi (Tüysüz, 2021);(Buhûrîzâde Mustafâ İtrî, t.y.)

ESER SAYISI	VARAK NO	GÜFTE SIRA NO	ESERİN YAZMADAKİ BAŞLIĞI	İLK MISRA'I	MAKÂM
1	159b	1	Çenber-i İtrî	Dili âvâre kılan fikr kadd-i dil-cûdur	Hüseyî
2	159b	3	Muhammes-i İtrî	Nâm u nişâne kalmadı fasl-ı bahârdan-	Hüseyî
3	159b	4	Muhammes-i İtrî	Nigâh-ı mesti mi tîr-i kazâ mıdır bilmem	Hüseyî
4	160a	8	Devr-i Revân-ı İtrî	Gam-ı hicrândan ey meh dil pür-âteş dîde deryâdır	Hüseyî
5	160b	13	Hâfif-i İtrî	Hicr-i la'lünden dem-â-dem gözyaşını mey-	Hüseyî

				gün olur	
6	162a	26	Devr-i Revân-ı Itrî	Derdimiz çok âşıkız sana giriftârız hele	Hüseyîni
7	162a	28	Nîm Itrî	Şehâ dem beste-i aşka niyâz u nâz yek müşkil	Hüseyîni
8	163b	37	Nîm-devr-i Itrî	Rakîb olmuş yine bu gerdiş gaddârı gördüm mü	Hüseyîni
9	163b	38	Nîm-devr-i Itrî	Gerçi sen bu lebler ile halk-ı âlem cânısın	Hüseyîni
10	164a	40	Çenber-i Itrî	Çıktı şahından bahârün sünbül-i müşgün demi	Hüseyîni
11	164a	41	Zencir-i Itrî	Bahâr geldi yine deste câm alınmaz mı	Hüseyîni
12	164b	45	Çenber-i Itrî	Peyâm-ı lutf-ı kim câna leb-i dil-dârdan geldi	Hüseyîni
13	164b	46	Remel-i Itrî	Çâh-ı zekânın mihr-i dirâşşâna değışmem	Hüseyîni
14	164b	47	Muhammes Beste-i Itrî	Bezme ehline sâkî bugün mâde mi geldin	Hüseyîni
15	165a	50	Remel-i Itrî el-Hakîr	Ey gül ruhunu âşika pühân niçin ettin	Hüseyîni
16	165a	51	Muhammes-i Itrî	Dem-i visâl-i zuhûr-ı hat nigâra düşer	Hüseyîni
17	165b	54	Muhammes Beste Itrî	Elem ermez nideyim âh o büyü şimşâda	Hüseyîni
18	165b	56	Darb-ı Feth-i Itrî	Sirişk-i çeşm-i hûninem o âteş-i mevc-i deryâdır	Hüseyîni
19	166a	59	Çenber-i Beste-i Itrî	Şeb-istân-ı gamım mezmünde enverim yoktur	Hüseyîni
20	166b	62	Hafif-i Itrî	Gönlüm aldı al ile bir gözleri elâ yine	Hüseyîni
21	167a	68	Semâi-i Itrî	Biz ki dem-beste iken nâle vü efgân ederiz	Hüseyîni
22	167b	69	Semâi-i Itrî	Ne siper-i sipihriden geçmedi tîr-i âhımız	Hüseyîni
23	167b	70	Semâi-i Itrî	Hemîşe gûş-ı cihân-ı pür etme nâle eyle	Hüseyîni
24	169a	84	Semâi-i Itrî	Sahn-ı küy-i dilrübâ kim secde-gâhımdır benim	Hüseyîni
25	169a	86	Semâi-i Itrî	Nakd-ı kadem ez mahzen-i esrâr ber âmed	Hüseyîni
26	169b	87	Semâi-i Itrî	Dili ne mâ'il-i zevk-ı visâl-i yâr edebildin	Hüseyîni
27	169b	88	Semâi-i Itrî	Müş-gisâ-yı etti dimâg-ı bâdî geysülerine	Hüseyîni
28	170b	93	Semâi Itrî	Çün nagme bahsen dil-geçti yâr şöd	Hüseyîni
29	172b	112	Çenber-i Itrî	Katre katre eşk-i hasret itmede ter dâmenim	Nevâ
30	173b	118	Hafif-i Hakîr-i Itrî	Gamınla ülfetimiz var surûri neyleyelim	Nevâ
31	173b	119	Zencir-i Itrî	Nühüfte sûzişim eğlendi piç ü tâbımdan	Nevâ
32	174a	126	Hâvî Itrî	Cânlar fedâ muhabbet-i cânâna ser değil	Nevâ
33	174b	129	Devr-i Revân-ı Itrî	İzârın gül gül olmuş büsedden dil dâğdâğıdır	Nevâ
34	174b	130	Devr-i Revân-ı Itrî	Mest-i şevk olmak acep mi vasl-ı yâr eyyâmıdır	Nevâ
35	175b	139	Devr-i Kebîr-i Itrî	Olalı fit ile firûz-ı cân-ı şeb-âzerde sirâcımız	Nevâ
36	176a	144	Evfer-i Itrî	Koma çeşm ü dilin tîre dururken bezm-i dünyâda	Nevâ
37	176a	145	Sakîl-i Itrî Sabâ ⁴	Dilberle geldi nukl dahi nâb bir yere	[Sabâ]
38	176a	146	Sakîl-i Itrî Sabâ ⁵	Sabâ ağıyardan pinhân gamım dildâra izhâr et	[Sabâ]
39	176b	148	Semâi Itrî	Hûn-ı dili mey gonce-i câm eyledi bülbül	Nevâ
40	177b	156	Semâi Itrî	Bildin mi sen de kendini ey bîvefâ nesin	Nevâ
41	178a	160	Semâi-i Itrî	Bezme-i nihân-ı aşkımız mahrem isteriz	Nevâ
42	180a	181	Sakîl-i Beste-i Itrî	Sâkî zamân-ı 'iş-i mey-i hoş-güvârdır	Uşşâk
43	181b	192	Semâi-i Itrî	Gönlüm ol gül'izâr ile açılır	Uşşâk
44	184a	213	Evfer-i Beste-i Itrî	Sensiz bu gönül câm-ı ziyâ-güsteri neyler	Bayâtî
45	184b	215	Hâvî Itrî	Zamân-ı hattı gelse yâr lutfun bî-kerân eyler	Bayâtî
46	184b	216	Ber-efşân-ı Beste-i Itrî	Şebnem gibi saçılınsın ko eşk-i firâvânım	Bayâtî
47	185a	219	Devr-i Revân-ı Itrî	Şehâ dür olalı senden işim âh u figân oldu	Bayâtî
48	186b	226	Darbeyn-i Itrî	Kıssa-i hicri n'ola etsem hikâyet bindebir	Bayâtî
49	187b	233	Semâi Itrî	Geh bana geh ol hançer-i bürrâna bakarsın	Bayâtî
50	188a	237	Semâi Itrî	Rencûr-ı hâr bülbül hem-derd-nâk-i gonca	Bayâtî

⁴ "Fasl-ı Nevâ" başlığı altında verilen bu esere, kaynak taramaları sonucu rastlanılmamış olup eserin başlığında geçen "Sabâ" kelimesinin, Sabâ makâmına izâfe edilmiş olması muhtemeldir. 146 güfte numaralı bir sonraki eserin ise kaynak taramaları sonucunda Devr-i Revân usûlünde, Sabâ makâmında ve yine Itrî tarafından bestelenmiş olduğu bilgilerine rastlanılmıştır. Bu sebeple eser, Sabâ makâmındaki eserler içerisinde değerlendirilmiştir.

⁵ "Fasl-ı Nevâ" başlığı altında verilen bu güftenin, kaynak taramaları sonucunda Devr-i Revân usûlünde, Sabâ makâmında ve yine Itrî tarafından bestelenmiş olduğu bilgilerine rastlanılmıştır. Bu sebeple eser, Sabâ makâmındaki eserler içerisinde değerlendirilmiştir. Bu bilgiler için bk. (Doğrusöz, 1993)

51	188a	238	Semâi Itrî	Gâhî geçer ol sîm-beden reh-güzerimden	Bayâtî
52	188b-189a	243	Evfer-i Itrî	Hasretinle tende kalmadı mecâl	Arazbâr
53	189b	245	Sakîl-i Beste-i Itrî	Niyetin eylediğin vadeyi incâze midir	Arazbâr
54	190a	251	Çenber-i Itrî	Arz-ı sûz itmekte yâre eşk ü âhım bir midir	Arazbâr
55	190a	252	Beste-i Itrî	Firkat şebini âhım bir gün seher etmez mi	Arazbâr
56	191a	256	Devr-i Revân-ı Itrî	Olup teb-hâle rîz-i ârzü pâ-yı talep şimdi	Arazbâr
57	191a	257	Nîm-devr-i Itrî	Gam-ı hattıyla yârin niçe bir dil pür-melâl olsun	Arazbâr
58	191b	261	Semâi Itrî	Ümîd-i hâb âşika olmaz hayâlmiş	Arazbâr
59	191b	262	Şarkî Semâi Beste-i Itrî	Gönül mir'atini ettiydin mükedder	Arazbâr
60	191b	263	Semâi Itrî	Sîphre dûd-ı dil-i şu'le-bâr değmez mi	Arazbâr
61	192a-192b	268	Ber-efşân-ı Itrî	Çeşm-i pür-hûna hayâl-i la'li hem-demdir hele	Sabâ
62	193b	282	Devr-i Kebîr-i Itrî	Dil-zâr-ı etti şeydâ o hatt-ı gaddâr derler	Sabâ
63	193b	287	Çenber-i Itrî	İtâb-ı la'l-i nâbindan gönül pür-pîç ü tâb olmaz	Sabâ
64	194a	292	Sakîl-i Itrî	Dil-berle geldi mey ü nakl ü nâb bir yere	Sabâ
65	194a	293	Devr-i Revân-ı Itrî	Sabâ ağyardan pinhân gamım dil-dâra izhâr et	Sabâ
66	194b	296	Semâi Itrî	Ruhsârın üzre tâze hattın müşk-bû mudur	Sabâ
67	194b	299	Semâi Itrî	Ol şeh-i hüsnün dilâ râz-ı nihânım kim bilir	Sabâ
68	195a	301	Semâi Itrî	Sînem ki tîr-i gamzene bir hîş nişânedir	Sabâ
69	195a	302	Semâi Itrî	Sûz-ı aşkınla kaçan-kim dilde âh u zâr olur	Sabâ
70	196a	312	Sakîl-i Itrî	Câm-ı şerâb la'l-i lebin müptelâsıdır	Acem
71	196a	313	Remel-i Itrî	Dil haste vü hem cânla müştâk-ı girişme	Acem
72	196b	316	Firenkçîn-i Beste-i Itrî	Görelde ebrû-yı garranı garra garra değildir	Acem
73	196b	317	Evfer-i Itrî	Kâmet-i vasfını arz eylediler Tübâ'ya	Acem
74	200a	350	Semâi Itrî	Bâde-keş-i câm-ı nâz siyâhın midir	Acem
75	200a	351	Semâi Itrî	Esirgemek gerek ol âşık-ı dil-fikârı	Acem
76	200b	354	Evsat-ı Itrî	Ver handeye ruhsat leb-i gül-fâm görünsün	Evç
77	200b	360	Nîm-devr-i Itrî	Gidipbin nesîm eğlendi murg-ı nâme bir gelmez	Evç
78	201a	366	Darbeyn-i Itrî	Zülf-i cânân zîr-i destârından oldu âşikâr	Evç
79	201a	367	Devr-i Revân-ı Itrî	Ne dem ol şüh edip geşt-i gül-istân gösterir kendin	Evç
80	201b	368	Sakîl-i Beste-i Itrî	Olmam gilemend ol meh-i hâtr-şikenimden	Evç
81	204a	384	Semâi-i Itrî	Zevk-ı gam-ı dilde midir dâğda mı tende midir	Evç
82	204a	387	Semâi-i Itrî	Nîgeh-i ser-mest-i nâz u gamze-i hûn-hâr-ı âşufte	Evç
83	205a	394	Frenkî-Çîn-i Itrî	Ne gözde eşk dem-â-dem ne dilde zârım olaydı	Irâk
84	205a	399	Evfer-i Itrî	Nev-bahâr oldu dilin kârı cünûn etmektir	Irâk
85	205b	402	Hafîf-i Itrî	Âlemi açtı safâ verdi yine revnak-ı gül	Irâk
86	205b	406	Muhammes Beste-i Itrî	Âşık-ı miskîni durmaz çeşm-i cânân ağlatır	Irâk
87	207a	417	Hafîf-i Itrî	Dile zülfün gibi bir zill-ı himâyet düşmez	Irâk
88	207b	418	Semâi Itrî	Akıp hûn-ı sirişkim dîdeden seylâb olmuştur	Irâk
89	208a	425	Hafîf-i Itrî	Serimde dâğ-ı cünûnum bana piyâle yeter	Rehâvî
90	208a	426	Muhammes-i Itrî	Gül-i ruhun kand-i lebin gördükçe ey şüh cihân	Rehâvî
91	208a	428	Çenber-i Itrî	Baht uyansa hâbe varsa dîde-i bidârımız	Rehâvî
92	208b	434	Sakîl-i Beste-i Itrî	Sâkî dil-i sad-pâreme bir kez nazar eyle	Rehâvî
93	209a	441	Hafîf-i Itrî	Kendimi cânâ bilelden sır-ı la'lin bendedir	Rehâvî
94	210a	448	Fahte-i Itrî	Rüyün gibi bir gül-şen-i ra'nâ bulunur mu	Rehâvî
95	210a	450	Sakîl-i Itrî	Âşık seni dünyâya gamın âleme vermez	Rehâvî
96	210a	451	Çenber-i Itrî	Atar elmâs-ı peykân-ı müje her-dem kemân	Rehâvî
97	210a	453	Remel-i Itrî	Görsem o tabîb-i cân-ı derdim diyeyim	Rehâvî
98	210b	460	Devr-i Revân-ı Itrî	O dil-kim ihtiyâr ile esîr-i zülf-i yâr olmaz	Rehâvî
99	210b-211a	462	Sofyân-ı Itrî	Âşık oldum bin cân ile	Rehâvî
100	211b	464	Semâi Itrî	Bülbül-âsâ bâğ-ı küy-ı yâr-ı seyrân eyledim	Rehâvî
101	211b	465	Semâi Itrî	Giryân giryân çu mey-revem der bâzâr	Rehâvî
102	211b	466	Semâi-i Itrî	Gözüm yaşın âhımla men etme bana hoştur	Rehâvî
103	212b	477	Semâi-i Itrî	Dil oldu tâze meftûn bir şüh-ı bî-vefâyâ	Rehâvî

104	212b	479	Semâi-i Itrî	Öpsem seni doyunca doyunca seni öpsem	Rehâvî
105	213a	480	Nîm-devr-i Itrî	Der-âgûş etmemek olmaz hâle-veş ol mâh-ı simâyı	Râst
106	213a	481	Devr-i Kebîr-i Itrî	Söylemez râz-ı leb-i la'lini mübhem ne tutar	Râst
107	213a	482	Evfer-i Itrî	Gördüm leb-i mey-günun mest-âneye düştüm	Râst
108	214a	494	Semâi-i Itrî	Benzim sararıp hazana döndü sensiz	Râst
109	214b	506	Fahte-i Itrî	Dil-ber dile dil dil-ber-i fettâna münâsîp	Muhayyer
110	215b	514	Çenber-i Itrî	Lâleler bezm-i çemende câm-ı işret gösterir	Muhayyer
111	216b	529	Devr-i Revân-ı Itrî	Bir sanem hicrinde kârî kimsenin zâr olmasın	Muhayyer
112	218a	542	Semâi-i Itrî	Ey dil sitem-i dehrden âzâd olamazsın	Muhayyer
113	218a	544	Sakîl-i Itrî	Ey âh dilin âteşin ikâde mi geldin	Hisâr
114	218a-218b	545	Muhammes-i Itrî	Mihr-i ruhunla dilde kimin taze dâğı var	Hisâr
115	218b	546	Devr-i Kebîr-i Itrî	Câm-ı la'lündür senin âyine rûy-ı enverin	Hisâr
116	218b	548	Nakş-ı Evfer-i Itrî	Ez gül-şen-i tû men kocâ revîm kocâ revîm	Hisâr
117	218b	549	Fer'-i Itrî	Aşıkla hüsnün eyledi câ dilde dîdede	Hisâr
118	219a	550	Semâi Itrî	Sanman ki mugân zâhîde beymâne sunarlar	Hisâr
119	219a	551	Semâi Itrî	Gamzen dil-i âşık gibi mest-i ezeldir	Hisâr
120	219b	555	Semâi Itrî	Hadeng-i müjen deründe ciğerde çâkî-i hançer-i nîgehinin	Hisâr
121	220a	560	Itrî	Fenâya verdi bülbül zâriyle gül-zârı duymazsın	Segâh
122	220a	563	Zencîr-i Itrî	Gönül esîr-i ser-i zülf-i yârdır şimdi	Segâh
123	220b	568	Sakîl-i Beste-i Itrî	Ol serv-i hoş-hurâm ki dâmen keşidedir	Segâh
124	221a	576	Çenber-i Itrî	O meclis kim sezâ-yı vasl-ı cânân olduğum yerdîr	Segâh
125	221b	582	Sakîl-i Itrî	Her katre ki rizân ola müjgân terimden	Segâh
126	221b	585	Hafîf-i Itrî	Rûşen gerekse hâne-i dil aks-i yârdan	Segâh
127	221b	586	Evsat-ı Itrî	Ne elem şâne gibi küşe-i dâmânında	Segâh
128	222a	588	Devr-i Kebîr-i Itrî	Hançer-i gamzeni kim hışm ile bürrân oluruz	Segâh
129	222b	595	Semâi Itrî	Gamın senin dil-i hûn-geştemi mekân edindir	Segâh
130	222b	598	Semâi Itrî	Metâ-ı derd ki nakd-ı revâna minnettîr	Segâh
131	223a	602	Hafîf-i Itrî	Her gördüğü perîye gönül müptelâ olur	Büselik
132	224a	614	Sakîl-i Itrî	Bir gonce-dehen tıfl ile ülfet yenilendi	Büselik
133	224a	616	Sakîl-i Beste-i Itrî	Geh mevsim-i güldür düşüren zâra hezârı	Büselik
134	224a	617	Hafîf-i Itrî	Cism-i yârî pîrehan oldukça tenhâ koynuna	Büselik
135	224b	622	Devr-i Kebîr-i Itrî	Mest-i âşık mutrib ü sâkî ne nâz eyler bize	Büselik
136	224b	623	Devr-i Revân-ı Itrî	Âdemin aklın mı almaz goncenin ra'nâlığı	Büselik
137	225a	626	Semâi-i Itrî	Hâkîpây-ı yâre dahi mâcerâ söylenmedi	Büselik
138	225a	627	Semâi Itrî	Her dîdede bir sûret ile cilve-nümâsın	Büselik
139	225b	631	Çenber-i Itrî	Âşık oldum ben yine bir âfet-i meh-peykere	Mâhûr
140	226a	641	Sakîl-i Itrî	Zülf-i siyehin dâmen-i kühsârda gördüm	Mâhûr
141	226a	642	Ber-efşân-ı Itrî	Tutalım kurtula cân gamze-i hûn-rizinden	Mâhûr
142	226a	645	Semâi Itrî	Mâcerâsı gözümün eşk-i terinden zâhir	Mâhûr
143	226a	646	Semâi Itrî	Esîr-i aşk çekilmez kenâra dil-berden	Mâhûr
144	226b	648	Nîm-devr-i Itrî	Ruhun aks ile sahn-ı dîde bağ u gül-istanımdır	Uzzâl
145	226b	649	Devr-i Kebîr-i Beste-i Itrî	Kim düşürdü pâyıma ham gibi pür-cüş olmasam	Uzzâl
146	227a	658	Semâi-i Itrî	Dîdâr-ı yârî görse gönül bî-karâr olur	Uzzâl
147	227b	664	Hâvî Itrî	Esîr-i aşk-ı pâkem ben ki ümîd-i tabîp etmem	Kürdî
148	228b	673	Nîm-devr-i Itrî	Yâre gül-şende dedim bâde-i hamrâ görelim	Kürdî
149	228b	675	Semâi-i Itrî	Tâ bâ gam-ı aşk-ı tû hem âgûş şodîm	Kürdî
150	229a	678	Çenber-i Itrî	Ney gibi her dem ki bezm-i vaslını bâd eylerim	Nîşâbûr
151	230b	694	Evsat-ı Itrî	Nice görenlerdir ki dil-tengiz mükedder hâlimiz	Aşîrân
152	230b	695	Remel-i Itrî	Bu fitne ki var gamze-i çeşm-i siyehinde	Aşîrân
153	231b	701	Ber-efşân-ı Itrî	Tutalım kurtula cân gamze-i hûn-rizinden	Nîkrîz
154	231b	706	Muhammes-i Itrî	Cân-ı kullâb-ı ser-i zülfün çeker senden yana	Nîkrîz
155	232a	709	Semâi-i Itrî	Mâcerâsı gözümün eşk-i terimden zâhir	Nîkrîz
156	232b	713	Fahte Itrî	Bir âfet-i âşub-i cihânsın zâlim	Beste-Nîgâr
157	233a	719	Nîm-devr-i Itrî	Cefâsı dehr-i pür-kahrın gam-ı aşka halel	Beste-Nîgâr

				vermez	
158	233a	721	Semâi-i İtrî	Ey hûn-ı ciğer şîşe-i çeşm-i teri doldur	Beste-Nigâr
159	233b	723	Fahte-i İtrî	Bakmadı bâğa gönül yâr ile yâr olmayacak	Hicâz
160	234b	730	Hafif-i Beste-i İtrî	Dile zülfün gibi bir zill-i himâyet düşmez	Muhâlif-İrâk
161	234b	731	Çenber-i İtrî	Ciğer hûn-âbesi bezm-i gama sâkî müdâm olsun	Muhâlif-İrâk
162	234b	732	Sakîl-i İtrî	Senin gibi bana ihsân-ı çok bir pâdişâh olmaz	Muhâlif-İrâk
163	234b	733	Nîm-devr-i İtrî	Leb-i la'lin hayâl et kûşe-i uzlette bühân ol	Muhâlif-İrâk
164	234b	734	Remel-i İtrî	Bir kere yüzün görmeği dünyâya değişmem	Muhâlif-İrâk
165	235a	735	Sofyân-ı İtrî	Ahte vefâ eylemeden durmadın	Muhâlif-İrâk
166	235a	737	Sakîl-i İtrî	Esrâr-ı dili dilde nihân eyle olunca	Muhâlif-İrâk
167	235b	738	Devr-i Kebîr-i İtrî	Nice sabra yer kalır çün yer ede o yâr-ı dilde	Muhâlif-İrâk
168	235b	740	Firenkçin-i Beste-i İtrî	Bu fasl içindeki her kûşe oldu pür-gül ü lâle	Muhâlif-İrâk
169	235b	741	Ber-efşân-ı İtrî	Ey âşıkını öldürücü şâh-levendim	Muhâlif-İrâk
170	236a	742	Semâi İtrî	Nice bir ağlayayım dert ile her-gâh meded	Muhâlif-İrâk
171	236a	743	Semâi İtrî	İsterse söyünsin felekin meş'il-i mâhı	Muhâlif-İrâk
172	236a	746	Semâi Beste-i İtrî	Nev-rûz erişti bâğa şarâp istemez misin	Muhâlif-İrâk

Bu tasniflendirmeye birlikte şu tashihi yapmak da oldukça büyük bir önem arz etmektedir ki; Semire Oskay tarafından 1948 yılında hazırlanan yüksek lisans tezinde, *Mecmûa-ı Eş'âr*'da muharrer İtrî besteleri derlenmiş ancak, bizim 172 olarak tespit ettiğimiz İtrî bestelerinin mezkûr tezde yalnız 78'i sunulmuştur. Bu durumun yanı sıra İtrî'nin, her birinin güftesi şair Nef'î'ye ait toplam 3 eserine yer verilen mezkûr tezde, "Tûtî-i mu'cize-güyem ne desem lâf değil" isimli meşhur Yürük Semâi de *Mecmûa-ı Eş'âr*'da muharrer İtrî besteleri arasında gösterilmiştir. Elbette Buhûrîzâde Mustafâ İtrî'ye ait bestelerden biri olmasına rağmen *Mecmûa-ı Eş'âr*'ın Güfteler Bölümü'nde tahrîr edilmeyen bu beste, 221a'da muharrer olduğu Oskay tarafından belirtilerek İtrî eserlerine eklenmiştir. Nitekim, 221a'da muharrer olmayan bu güftenin/bestenin, mecmûanın Eş'âr Bölümü'nde Nef'î'ye ait gazeller arasında 69b'de "Nef'î" başlığıyla tahrîr edildiği görülmektedir. (Oskay, 1948);(Buhûrîzâde Mustafâ İtrî, t.y.)

İtrî'ye ait bu 172 bestenin eser ismine göre alfabetik sıralaması ise şu şekildedir:

Tablo 10. İtrî bestelerin eser ismine göre alfabetik tasnifi

ESER SAYISI	VARAK NO	GÜFTE SIRA NO	ESERİN YAZMADAKİ BAŞLIĞI	İLK MISRA'I	MAKÂM
1	224b	623	Devr-i Revân-ı İtrî	Âdemin aklın mı almaz goncenin ra'nâlığı	Büselik
2	235a	735	Sofyân-ı İtrî	Ahte vefâ eylemeden durmadın	Muhâlif-İrâk
3	207b	418	Semâi İtrî	Akıp hûn-ı sirişkim dîdeden seylâb olmuştur	İrâk
4	205b	402	Hafif-i İtrî	Âlemi açtı safâ verdi yine revnak-ı gül	İrâk
5	190a	251	Çenber-i İtrî	Arz-ı süz itmekte yâre eşk ü âhım bir midir	Arazbâr
6	225b	631	Çenber-i İtrî	Âşık oldum ben yine bir âfet-i meh-peykere	Mâhûr
7	210b-211a	462	Sofyân-ı İtrî	Âşık oldum bin cân ile	Rehâvî
8	210a	450	Sakîl-i İtrî	Âşık seni dünyâya gamın âleme vermez	Rehâvî
9	205b	406	Muhammes Beste-i İtrî	Âşık-ı miskîni durmaz çeşm-i cânân ağlatır	İrâk
10	218b	549	Fer'-i İtrî	Âşıkla hüsnün eyledi câ dilde dîdede	Hisâr
11	210a	451	Çenber-i İtrî	Atar elmâs-ı peykân-ı müje her-dem kemân	Rehâvî
12	200a	350	Semâi İtrî	Bâde-keş-i câm-ı nâz siyâhın mıdır	Acem
13	164a	41	Zencir-i İtrî	Bahâr geldi yine deste câm alınmaz mı	Hüseynî
14	208a	428	Çenber-i İtrî	Baht uyansa hâbe varsa dîde-i bidârimiz	Rehâvî
15	233b	723	Fahte-i İtrî	Bakmadı bâğa gönül yâr ile yâr olmayacak	Hicâz
16	214a	494	Semâi-i İtrî	Benzim sararıp hazana döndü sensiz	Râst
17	164b	47	Muhammes Beste-i İtrî	Bezm ehline sâkî bugün mâde mi geldin	Hüseynî
18	178a	160	Semâi-i İtrî	Bezm-i nihân-ı aşkımız mahrem isteriz	Nevâ
19	177b	156	Semâi İtrî	Bildin mi sen de kendini ey bîvefâ nesin	Nevâ
20	232b	713	Fahte İtrî	Bir âfet-i âşûb-i cihânsın zâlim	Beste-Nigâr
21	224a	614	Sakîl-i İtrî	Bir gonce-dehen tıfl ile ülfet yenilendi	Büselik
22	234b	734	Remel-i İtrî	Bir kere yüzün görmeği dünyâya değişmem	Muhâlif-İrâk
23	216b	529	Devr-i Revân-ı İtrî	Bir sanem hicrinde kârî kimsenin zâr olmasın	Muhayyer
24	167a	68	Semâi-i İtrî	Biz ki dem-beste iken nâle vü efgân ederiz	Hüseynî
25	235b	740	Firenkçin-i Beste-i İtrî	Bu fasl içindeki her kûşe oldu pür-gül ü lâle	Muhâlif-İrâk

26	230b	695	Remel-i İtrî	Bu fitne ki var gamze-i çeşm-i siyehinde	Aşîrân
27	211b	464	Semâi İtrî	Bülbül-âsâ bâğ-ı kûy-ı yâr-ı seyrân eyledim	Rehâvî
28	218b	546	Devr-i Kebîr-i İtrî	Câm-ı la'lündir senin âyine rûy-ı enverin	Hisâr
29	196a	312	Sakîl-i İtrî	Câm-ı şerâb la'l-i lebin müptelâsıdır	Acem
30	231b	706	Muhammes-i İtrî	Cân-ı kullâb-ı ser-i zülfün çeker senden yana	Nikrîz
31	174a	126	Hâvî İtrî	Cânlar fedâ muhabbet-i cânâna ser değil	Nevâ
32	233a	719	Nîm-devr-i İtrî	Cefâsı dehr-i pür-kahrın gam-ı aşka hâlel vermez	Beste-Nigâr
33	234b	731	Çenber-i İtrî	Çiğir hûn-âbesi bezm-i gama sâkî müdâm olsun	Muhâlif-İrâk
34	224a	617	Hafif-i İtrî	Cism-i yârî pîrehen oldukça tenhâ koynuna	Büselik
35	164b	46	Remel-i İtrî	Câh-ı zekânın mihr-i dîrahşâna değışmem	Hüseynî
36	192a- 192b	268	Ber-efşân-ı İtrî	Çeşm-i pür-hûna hayâl-i la'li hem-demdir hele	Sabâ
37	164a	40	Çenber-i İtrî	Çıktı şâhından bahârün sünbül-i müşğîn demi	Hüseynî
38	170b	93	Semâi İtrî	Çün nagme bahsen dil-geşt yâr şöd	Hüseynî
39	165a	51	Muhammes-i İtrî	Dem-i visâl-i zuhûr-ı hat nigâra düşer	Hüseynî
40	213a	480	Nîm-devr-i İtrî	Der-âğûş etmemek olmaz hâle-veş ol mâh-ı sîmâyı	Râst
41	162a	26	Devr-i Revân-ı İtrî	Derdimiz çok âşıkız sana giriftârız hele	Hüseynî
42	227a	658	Semâi-i İtrî	Dîdâr-ı yârî görse gönül bî-karâr olur	Uzzâl
43	196a	313	Remel-i İtrî	Dil haste vü hem cânla müştâk-ı girişme	Acem
44	212b	477	Semâi-i İtrî	Dil oldu tâze meftûn bir şûh-ı bî-vefâyâ	Rehâvî
45	214b	506	Fahte-i İtrî	Dil-ber dile dil dil-ber-i fettâna münâsîp	Muhayyer
46	194a	292	Sakîl-i İtrî	Dil-berle geldi mey ü nakl ü nâb bir yere	Sabâ
47	176a	145	Sakîl-i İtrî Sabâ ⁶	Dilberle geldi nukl dahi nâb bir yere	[Sabâ]
48	207a	417	Hafif-i İtrî	Dile zülfün gibi bir zıll-ı himâyet düşmez	İrâk
49	234b	730	Hafif-i Beste-i İtrî	Dile zülfün gibi bir zıll-ı himâyet düşmez	Muhâlif-İrâk
50	159b	1	Çenber-i İtrî	Dili âvâre kılan fikr kadd-i dil-cûdur	Hüseynî
51	169b	87	Semâi-i İtrî	Dili ne mâ'il-i zevk-ı visâl-i yâr edebildin	Hüseynî
52	193b	282	Devr-i Kebîr-i İtrî	Dil-zâr-ı etti şeydâ o hatt-ı gaddâr derler	Sabâ
53	165b	54	Muhammes Beste İtrî	Elem ermez nideyim âh o bûyi şîmşâda	Hüseynî
54	200a	351	Semâi İtrî	Esirgemek gerek ol âşık-ı dil-fikârı	Acem
55	226a	646	Semâi İtrî	Esir-i aşk çekilmez kenâra dil-berden	Mâhûr
56	227b	664	Hâvî İtrî	Esîr-i aşk-ı pâkem ben ki ümîd-i tabîp etmem	Kürdî
57	235a	737	Sakîl-i İtrî	Esrâr-ı dili dilde nihân eyle olunca	Muhâlif-İrâk
58	218a	544	Sakîl-i İtrî	Ey âh dilin âteşin ikâde mi geldin	Hisâr
59	235b	741	Ber-efşân-ı İtrî	Ey âşıkını öldürücü şâh-levendim	Muhâlif-İrâk
60	218a	542	Semâi-i İtrî	Ey dil sitem-i dehrden âzâd olamazsın	Muhayyer
61	165a	50	Remel-i İtrî el-Hakîr	Ey gül ruhunu âşika pünhân niçin ettin	Hüseynî
62	233a	721	Semâi-i İtrî	Ey hûn-ı çiğir şîşe-i çeşm-i teri doldur	Beste-Nigâr
63	218b	548	Nakş-ı Evfer-i İtrî	Ez gül-şen-i tû men kocâ revîm kocâ revîm	Hisâr
64	220a	560	İtrî	Fenâyâ verdi bülbül zârîyle gül-zârı duymazsın	Segâh
65	190a	252	Beste-i İtrî	Firkat şebini âhım bir gün seher etmez mi	Arazbâr
66	188a	238	Semâi İtrî	Gâhî geçer ol sîm-beden reh-güzerimden	Bayâtî
67	191a	257	Nîm-devr-i İtrî	Gam-ı hattıyla yârin niçe bir dil pür-melâl olsun	Arazbâr
68	160a	8	Devr-i Revân-ı İtrî	Gam-ı hicrândan ey meh dil pür-âteş dîde deryâdır	Hüseynî
69	222b	595	Semâi İtrî	Gamın senin dil-i hûn-geştemi mekân edinir	Segâh
70	173b	118	Hafif-i Hakîr-i İtrî	Gamınla ülfetimiz var surûrî neyleyelim	Nevâ
71	219a	551	Semâi İtrî	Gamzen dil-i âşık gibi mest-i ezeldir	Hisâr
72	187b	233	Semâi İtrî	Geh bana geh ol hançer-i bürrâna bakarsın	Bayâtî
73	224a	616	Sakîl-i Beste-i İtrî	Geh mevsim-i güldür düşüren zâra hezârı	Büselik
74	163b	38	Nîm-devr-i İtrî	Gerçi sen bu lebler ile halk-ı âlem cânısın	Hüseynî
75	200b	360	Nîm-devr-i İtrî	Gidipbin nesîm eğlendi murg-ı nâme bir gelmez	Evç
76	211b	465	Semâi İtrî	Giryân giryân çu mey-revem der bâzâr	Rehâvî
77	166b	62	Hafif-i İtrî	Gönlüm aldı al ile bir gözleri elâ yine	Hüseynî

⁶ “Fasl-ı Nevâ” başlığı altında verilen bu esere, kaynak taramaları sonucu rastlanılmamış olup eserin başlığında geçen “Sabâ” kelimesinin, Sabâ makâmına izâfe edilmiş olması muhtemeldir. 146 güfte numaralı bir sonraki eserin ise kaynak taramaları sonucunda Devr-i Revân usûlünde, Sabâ makâmında ve yine İtrî tarafından bestelenmiş olduğu bilgilerine rastlanılmıştır. Bu sebeple eser, Sabâ makâmındaki eserler içerisinde değerlendirilmiştir.

78	181b	192	Semâi-i Itrî	Gönlüm ol gül'izâr ile açılır	Uşşâk
79	220a	563	Zencîr-i Itrî	Gönül esîr-i ser-i zülf-i yârdır şimdi	Segâh
80	191b	262	Şarkî Semâi Beste-i Itrî	Gönül mir'atini ettiydin mükedder	Arazbâr
81	213a	482	Evfer-i Itrî	Gördüm leb-i mey-günun mest-âneye düştüm	Râst
82	196b	316	Firenkçîn-i Beste-i Itrî	Göreliden ebrû-yı garrânı garra garra değildir	Acem
83	210a	453	Remel-i Itrî	Görsem o tabîb-i cân-ı derdim diyeyim	Rehâvî
84	211b	466	Semâi-i Itrî	Gözüm yaşın âhımla men etme bana hoştur	Rehâvî
85	208a	426	Muhammes-i Itrî	Gül-i ruhun kand-i lebin gördükçe ey şüh cihân	Rehâvî
86	219b	555	Semâi Itrî	Hadeng-i müjen deründe ciğerde çâkî-i hançer-i nigehinin	Hisâr
87	225a	626	Semâi-i Itrî	Hâkipây-ı yâre dahi mâcerâ söylenmedi	Büselik
88	222a	588	Devr-i Kebîr-i Itrî	Hançer-i gamzeni kim hışm ile bürrân oluruz	Segâh
89	188b-189a	243	Evfer-i Itrî	Hasretinle tende kalmadı mecâl	Arazbâr
90	167b	70	Semâi-i Itrî	Hemîşe gûş-ı cihân-ı pür etme nâle eyle	Hüseynî
91	225a	627	Semâi Itrî	Her dîdede bir sûret ile cilve-nümâsın	Büselik
92	223a	602	Hâfif-i Itrî	Her gördüğü perîye gönül müptelâ olur	Büselik
93	221b	582	Sakîl-i Itrî	Her katre ki rîzân ola müjgân terimden	Segâh
94	160b	13	Hâfif-i Itrî	Hicr-i la'lünden dem-â-dem gözyaş mey-gün olur	Hüseynî
95	176b	148	Semâi Itrî	Hûn-ı dili mey gonce-i câm eyledi bülbül	Nevâ
96	236a	743	Semâi Itrî	İsterse söyünsin felekin meş'il-i mâhı	Muhâlif-İrâk
97	193b	287	Çenber-i Itrî	İtâb-ı la'l-i nâbından gönül pür-pîç ü tâb olmaz	Sabâ
98	174b	129	Devr-i Revân-ı Itrî	İzârın gül olmuş büsedden dil dağdağındır	Nevâ
99	196b	317	Evfer-i Itrî	Kâmet-i vasfını arz eylediler Tübâ'ya	Acem
100	172b	112	Çenber-i Itrî	Katre katre eşk-i hasret itmede ter dâmenim	Nevâ
101	209a	441	Hâfif-i Itrî	Kendimi cânâ bilelden sırr-ı la'lin bendedir	Rehâvî
102	186b	226	Darbeyn-i Itrî	Kıssa-i hicrî n'ola etsem hikâyet bindebir	Bayâtî
103	226b	649	Devr-i Kebîr-i Beste-i Itrî	Kim düşürdü pâyıma ham gibi pür-cüş olmasam	Uzzâl
104	176a	144	Evfer-i Itrî	Koma çeşm ü dilin tîre dururken bezm-i dünyâda	Nevâ
105	215b	514	Çenber-i Itrî	Lâleler bezm-i cemende câm-ı işret gösterir	Muhayyer
106	234b	733	Nîm-devr-i Itrî	Leb-i la'lin hayâl et küşe-i uzlette bünhân ol	Muhâlif-İrâk
107	232a	709	Semâi-i Itrî	Mâcerâsı gözümün eşk-i terimden zâhir	Nikrîz
108	226a	645	Semâi Itrî	Mâcerâsı gözümün eşk-i terinden zâhir	Mâhûr
109	224b	622	Devr-i Kebîr-i Itrî	Mest-i aşkız mutrib ü sâkî ne nâz eyler bize	Büselik
110	174b	130	Devr-i Revân-ı Itrî	Mest-i şevk olmak acep mi vasl-ı yâr eyyâmıdır	Nevâ
111	222b	598	Semâi Itrî	Metâ-ı derd ki nakd-ı revâna minnettir	Segâh
112	218a-218b	545	Muhammes-i Itrî	Mîhr-i ruhunla dilde kimin taze dağı var	Hisâr
113	169b	88	Semâi-i Itrî	Müş-gisâ-yı etti dimâg-ı bâdî geysülerine	Hüseynî
114	169a	86	Semâi-i Itrî	Nakd-i kadem ez mahzen-i esrâr ber âmed	Hüseynî
115	159b	3	Muhammes-i Itrî	Nâm u nişâne kalmadı fasl-ı bahârdan-	Hüseynî
116	201a	367	Devr-i Revân-ı Itrî	Ne dem ol şüh edip geşt-i gül-istân gösterir kendin	Evç
117	221b	586	Evsat-ı Itrî	Ne elem şâne gibi küşe-i dâmânında	Segâh
118	205a	394	Frenkî-Çîn-i Itrî	Ne gözde eşk dem-â-dem ne dilde zârım olaydı	İrâk
119	167b	69	Semâi-i Itrî	Ne siper-i sipihriden geçmedi tîr-i âhımız	Hüseynî
120	205a	399	Evfer-i Itrî	Nev-bahâr oldu dilin kârî cünûn etmektir	İrâk
121	236a	746	Semâi Beste-i Itrî	Nev-rûz erîştî bâğa şarâp istemez misin	Muhâlif-İrâk
122	229a	678	Çenber-i Itrî	Ney gibi her dem ki bezm-i vaslını bâd eylerim	Nîşâbûr
123	236a	742	Semâi Itrî	Nice bir ağlayayım dert ile her-gâh meded	Muhâlif-İrâk
124	230b	694	Evsat-ı Itrî	Nice görenlerdir ki dil-tengiz mükedder hâlimiz	Aşîrân
125	235b	738	Devr-i Kebîr-i Itrî	Nice sabra yer kalır çün yer ede o yâr-ı dilde	Muhâlif-İrâk
126	159b	4	Muhammes-i Itrî	Nigâh-ı mesti mi tîr-i kazâ mıdır bilmem	Hüseynî

127	204a	387	Semâi-i Itrî	Nîgeh-i ser-mest-i nâz u gamze-i hûn-hâr-ı âşufte	Evç
128	189b	245	Sakîl-i Beste-i Itrî	Niyetin eylediğin vadeyi incâze midir	Arazbâr
129	173b	119	Zencîr-i Itrî	Nühüfte sûzişim eğlendi piç ü tâbımdan	Nevâ
130	210b	460	Devr-i Revân-ı Itrî	O dil-kim ihtiyâr ile esîr-i zülf-i yâr olmaz	Rehâvî
131	221a	576	Çenber-i Itrî	O meclis kim sezâ-yı vasl-ı cânân olduğum yerdîr	Segâh
132	220b	568	Sakîl-i Beste-i Itrî	Ol serv-i hoş-hıram ki dâmen keşidedir	Segâh
133	194b	299	Semâi Itrî	Ol şeh-i hüsnün dilâ râz-ı nihânın kim bilir	Sabâ
134	175b	139	Devr-i Kebîr-i Itrî	Olah fit ile firûz-ı cân-ı şeb-âzerde sirâcımız	Nevâ
135	201b	368	Sakîl-i Beste-i Itrî	Olmam gilemend ol meh-i hâtr-şikenimden	Evç
136	191a	256	Devr-i Revân-ı Itrî	Olup teb-hâle rîz-i ârzû pâ-yı talep şimdi	Arazbâr
137	212b	479	Semâi-i Itrî	Öpsem seni doyunca doyunca seni öpsem	Rehâvî
138	164b	45	Çenber-i Itrî	Peyâm-ı lutf-ı kim câna leb-i dil-dârdan geldî	Hüseynî
139	163b	37	Nîm-devr-i Itrî	Rakîb olmuş yine bu gerdiş gaddârı gördün mü	Hüseynî
140	188a	237	Semâi Itrî	Rencûr-ı hâr bülbül hem-derd-nâk-i gonca	Bayâtî
141	194b	296	Semâi Itrî	Ruhsârın üzre tâze hattın müşk-bû mudur	Sabâ
142	226b	648	Nîm-devr-i Itrî	Ruhun aks ile sahn-ı dîde bağ u gül-istânımdır	Uzzâl
143	221b	585	Hafif-i Itrî	Rûşen gerekse hâne-i dil aks-i yârdan	Segâh
144	210a	448	Fahte-i Itrî	Rûyün gibi bir gül-şen-i ra'nâ bulunur mu	Rehâvî
145	176a	146	Sakîl-i Itrî Sabâ ⁷	Sabâ ağyardan pinhân gamım dildâra izhâr et	[Sabâ]
146	194a	293	Devr-i Revân-ı Itrî	Sabâ ağyardan pinhân gamım dil-dâra izhâr et	Sabâ
147	169a	84	Semâi-i Itrî	Sahn-ı kûy-ı dilrübâ kim secde-gâhımdır benim	Hüseynî
148	208b	434	Sakîl-i Beste-i Itrî	Sâkî dil-i sad-pâreme bir kez nazar eyle	Rehâvî
149	180a	181	Sakîl-i Beste-i Itrî	Sâkî zamân-ı 'iş-i mey-i hôş-güvârdır	Uşşâk
150	219a	550	Semâi Itrî	Sanman ki mugân zâhide beymâne sunarlar	Hisâr
151	234b	732	Sakîl-i Itrî	Senin gibi bana ihsân-ı çok bir pâdişâh olmaz	Muhâlif-İrâk
152	184a	213	Evfer-i Beste-i Itrî	Sensiz bu gönül câm-ı ziyâ-güsteri neyler	Bayâtî
153	208a	425	Hafif-i Itrî	Serimde dâğ-ı cünûnum bana piyâle yeter	Rehâvî
154	195a	301	Semâi Itrî	Sinem ki tîr-i gamzene bir hôş nişânedir	Sabâ
155	191b	263	Semâi Itrî	Sipihre dîd-ı dil-i şu'le-bâr değmez mi	Arazbâr
156	165b	56	Darb-ı Feth-i Itrî	Sirişk-i çeşm-i hûninem o âteş-i mevc-i deryâdır	Hüseynî
157	213a	481	Devr-i Kebîr-i Itrî	Söylemez râz-ı leb-i la'lini mübhem ne tutar	Râst
158	195a	302	Semâi Itrî	Sûz-ı aşkınla kaçan-kim dilde âh u zâr olur	Sabâ
159	166a	59	Çenber-i Beste-i Itrî	Şeb-istân-ı gamım mezmünde enverim yoktur	Hüseynî
160	184b	216	Ber-efşân-ı Beste-i Itrî	Şebnem gibi saçılınsın ko eşk-i firâvânım	Bayâtî
161	162a	28	Nîm Itrî	Şehâ dem beste-i aşka niyâz u nâz yek müşkil	Hüseynî
162	185a	219	Devr-i Revân-ı Itrî	Şehâ dîr olalı senden işim âh u figân oldu	Bayâtî
163	228b	675	Semâi-i Itrî	Tâ bâ gam-ı aşk-ı tû hem âgûş şodîm	Kürdî
164	226a	642	Ber-efşân-ı Itrî	Tutalım kurtula cân gamze-i hûn-rîzinden	Mâhûr
165	231b	701	Ber-efşân-ı Itrî	Tutalım kurtula cân gamze-i hûn-rîzinden	Nikrîz
166	191b	261	Semâi Itrî	Ümid-i hâb âşika olmaz hayâlmîş	Arazbâr
167	200b	354	Evsat-ı Itrî	Ver handeye ruhsat leb-i gül-fâm görünsün	Evç
168	228b	673	Nîm-devr-i Itrî	Yâre gül-şende dedim bâde-i hamrâ görelim	Kürdî
169	184b	215	Hâvî Itrî	Zamân-ı hattı gelse yâr lutfun bî-kerân eyler	Bayâtî
170	204a	384	Semâi-i Itrî	Zevk-ı gam-ı dilde midir dâğda mı tende midir	Evç
171	201a	366	Darbeyn-i Itrî	Zülf-i cânân zir-i destârından oldu âşikâr	Evç
172	226a	641	Sakîl-i Itrî	Zülf-i siyehin dâmen-i kühsârda gördüm	Mâhûr

Yazar tarafından üretilmiştir

⁷ “Fasl-ı Nevâ” başlığı altında verilen bu güftenin, kaynak taramaları sonucunda Devr-i Revân usûlünde, Sabâ makâmında ve yine Itrî tarafından bestelenmiş olduğu bilgilerine rastlanılmıştır. Bu sebeple eser, Sabâ makâmındaki eserler içerisinde değerlendirilmiştir. Bu bilgiler için bk. (Doğrusöz, 1993)

Günümüze Notası Ulaşan *Mecmûa-ı Eş'âr*'da Muharrer İtrî Besteleri

Bu eserlerden yalnız 4'ü İtrî'nin günümüze ulaşan eserleri içinde yer almaktadır. İtrî'nin günümüze ulaşan tüm eserlerinin ayrıntılı bir tasnifi, makalemizin sonraki bölümlerinde verilmiştir. Ayrıca, İtrî'nin günümüze ulaşan eserlerinden birisi olan ve güftesi şair Nef'î'ye ait Segâh makâmında “Tûtî-i mu'cize-güyem ne desem lâf değil” mısra'ıyla başlayan Yürük Semâî (1A Takımı Bilgisayar Yazılım, 2017), yukarıda da zikrettiğimiz üzere mecmûanın güfteler bölümünde değil, şiirlere ayrılan bölümünde, Nef'î'nin gazelleri arasında yer almaktadır.(Buhûrîzâde Mustafâ İtrî, t.y.) *Mecmûa-ı Eş'âr*'da yer alan ve günümüze ulaşan İtrî'ye ait eserler ise şunlardır:

Tablo 11. Günümüze notası ulaşan *Mecmûa-ı Eş'âr*'da muharrer İtrî eserleri (1A Takımı Bilgisayar Yazılım, 2017);(Tüysüz, 2021)

VARAK NO	GÜFTE SIRA NO	MAKÂM	ESERİN YAZMADAKİ BAŞLIĞI	İLK MISRA'I	GÜFTEKÂR
218b	546	Hisâr	Devr-i Kebîr-i İtrî	Câm-ı la'lindir senin âyine rûy-ı enverin	Bâkî
219a	550	Hisâr	Semâî İtrî	Sanman ki mugân zâhide beymâne sunarlar	Fehîm
223a	602	Bûselik	Hâfif-i İtrî	Her gördüğü perîye gönül müptelâ olur	Tıflî Ahmed Çelebi / İtrî?
236a	746	Muhâlif-İrâk	Semâî Beste-i İtrî	Nev-rûz erîştî bâğa şarâp istemez misin ⁸	Lâ-edrî

İtrî Bestelerinin Güftekârları

Mecmûa-ı Eş'âr'da muharrer Buhûrîzâde Mustafâ İtrî'ye ait 172 besteden güftesi kendisine ait olanlar hâricinde 99'unun güftesi; Alî, Ârif Efendi, Arzî, Aşkî, Bâkî, Çelebî, Dürrî, Enverî, Fâyizî, Fehîm, Feyzî, Fuzûlî, Gafûrî, Handân, Hayretî, İsmetî, Mahfî, Hz. Mevlânâ, Mezâkî, Nâbî, Nâ'îlî, Nedîm-i Kadîm, Nef'î, Nev'î, Pîrî, Râgıb, Rüşdü, Sabrî, Sırrî, Sûzî, Şehrî, Şeyhülislâm Bahâyî, Şeyhülislâm Yahyâ, Tâhir, Tıflî Ahmed Çelebi, Vecdî ve Yahyâ Nazîm isimli şairler tarafından nazmedilmiştir. Bestelerden 63'ünün güftekârı belirlenemezken, 9 bestesinin güftesinin kendisine ve 1 bestesinin güftesinin ise hem kendisine hem de başka bir kişiye nispet edildiği, sâir akademik çalışmalar (Anonim Yazma, t.y.);(Oskey, 1948);(Doğrusöz, 1993);(Söylemez, 2016);(Kılıç, 2013);(Tetik Işık, 2013);(Küçük, 2011);(Çırak, 2007) incelenmek suretiyle tespit edilmiştir. **Tablo 11.**'de de görüldüğü üzere, “Hâfif-i İtrî” başlığıyla dercedilmiş, “Her gördüğü perîye gönül müptelâ olur” mısra'ıyla başlayan Bûselik makâmındaki bestenin güftesinin Tıflî Ahmed Çelebi'ye nispet edildiği yazma eser (Anonim Yazma, t.y.) ve akademik çalışmaların (Söylemez, 2016) yanı sıra bu bestenin güftekârının İtrî olduğunu belirtilen çalışmalara da rastlanılmaktadır. (Tetik Işık, 2013) İtrî bestelerinin güftekârları ise *Mecmûa-ı Eş'âr*'daki varak tertibine göre şu şekilde tasnif edilmiştir:

Tablo 12. *Mecmûa-ı Eş'âr*'da varak tertibine göre İtrî'ye ait eserlerin güftekârları (Tüysüz, 2021);(Buhûrîzâde Mustafâ İtrî, t.y.)

ESER SAYISI	GÜFTE SIRA NO	ESER NO	ESERİN YAZMADAKİ BAŞLIĞI	İLK MISRA'I	GÜFTEKÂR
1	159b	1	Çenber-i İtrî	Dili âvâre kılan fikr kadd-i dil-cûdur	İtrî
2	159b	3	Muhammes-i İtrî	Nâm u nişâne kalmadı fasl-ı bahârdan	Bâkî
3	159b	4	Muhammes-i İtrî	Nigâh-ı mestî mi tîr-i kazâ mıdır bilmem	Vecdî
4	160a	8	Devr-i Revân-ı İtrî	Gam-ı hicrândan ey meh dil pür-âteş dîde deryâdır	Feyzî
5	160b	13	Hâfif-i İtrî	Hicr-i la'lünden dem-â-dem gözyaşı mey-gün olur	Bâkî
6	162a	26	Devr-i Revân-ı İtrî	Derdimiz çok âşıkız sana giriftâriz hele	Nef'î
7	162a	28	Nîm İtrî	Şehâ dem beste-i aşka niyâz u nâz yek müşkil	Lâ-edrî
8	163b	37	Nîm-devr-i İtrî	Rakîb olmuş yine bu gerdiş gaddârı gördün mü	Lâ-edrî
9	163b	38	Nîm-devr-i İtrî	Gerçi sen bu lebler ile halk-ı âlem cânısın	Lâ-edrî
10	164a	40	Çenber-i İtrî	Çıktı şâhından bahârun sünbül-i müşgîn demi	Şehrî
11	164a	41	Zencir-i İtrî	Bahâr geldi yine deste câm alınmaz mı	Nâbî
12	164b	45	Çenber-i İtrî	Peyâm-ı lutf-ı kim câna leb-i dil-dârdan geldi	Nâbî
13	164b	46	Remel-i İtrî	Çâh-ı zekânın mihr-i dirâşâna değışmem	Lâ-edrî
14	164b	47	Muhammes Beste-i İtrî	Bezm ehline sâkî bugün mâde mi geldin	Lâ-edrî
15	165a	50	Remel-i İtrî el-Hakîr	Ey gül ruhunu âşıkâ pünhân niçin ettin	Lâ-edrî
16	165a	51	Muhammes-i İtrî	Dem-i visâl-i zuhûr-ı hat nigâra düşer	Nâbî
17	165b	54	Muhammes Beste İtrî	Elem ermez nideyim âh o büyi şimşâda	Bâkî
18	165b	56	Darb-ı Feth-i İtrî	Sirişk-i çeşm-i hûninem o âteş-i mevc-i deryâdır	Yahyâ Nazîm
19	166a	59	Çenber-i Beste-i İtrî	Şeb-istân-ı gamım mezmünde enverim	Vecdî

⁸ Bu eserin makâmı günümüzde “İrâk” olarak geçmektedir. (1A Takımı Bilgisayar Yazılım, 2017)

				yoktur	
20	166b	62	Hafif-i Itrî	Gönlüm aldı al ile bir gözleri elâ yine	Itrî
21	167a	68	Semâi-i Itrî	Biz ki dem-beste iken nâle vü efgân ederiz	Lâ-edrî
22	167b	69	Semâi-i Itrî	Ne siper-i sipihriden geçmedi tîr-i âhımız	Aşkî
23	167b	70	Semâi-i Itrî	Hemîşe gûş-ı cihân-ı pür etme nâle eyle	Sırrî
24	169a	84	Semâi-i Itrî	Sahn-ı kûy-ı dilrübâ kim secde-gâhımdır benim	Handân
25	169a	86	Semâi-i Itrî	Nakd-ı kadem ez mahzen-i esrâr ber âmed	Hz. Mevlânâ
26	169b	87	Semâi-i Itrî	Dili ne mâ'il-i zevk-ı visâl-i yâr edebildin	Nâbî
27	169b	88	Semâi-i Itrî	Müş-gisâ-yı etti dimâg-ı bâdî geysülerine	Nâbî
28	170b	93	Semâi Itrî	Çün nagme bahsen dil-geşt yâr şöd	Lâ-edrî
29	172b	112	Çenber-i Itrî	Katre katre eşk-i hasret itmede ter dâmenim	Lâ-edrî
30	173b	118	Hafif-i Hakîr-i Itrî	Gamınla ülfetimiz var surûri neyleyelim	Nâ'ilî
31	173b	119	Zencir-i Itrî	Nühüfte süzişim eğlendi pîç ü tâbımdan	Nâbî
32	174a	126	Hâvî Itrî	Cânlar fedâ muhabbet-i cânâna ser değil	Bâkî
33	174b	129	Devr-i Revân-ı Itrî	İzârın gül gül olmuş büseden dil dâğdâğındır	Nâ'ilî
34	174b	130	Devr-i Revân-ı Itrî	Mest-i şevk olmak acep mi vasl-ı yâr eyyâmıdır	Sabrî
35	175b	139	Devr-i Kebîr-i Itrî	Olalı fit ile firûz-ı cân-ı şeb-âzerde sirâcımız	Nâ'ilî
36	176a	144	Evfer-i Itrî	Koma çeşm ü dilin tîre dururken bezm-i dünyâda	Nâbî
37	176a	145	Sakîl-i Itrî Sabâ	Dilberle geldi nukl dahi nâb bir yere	Lâ-edrî
38	176a	146	Sakîl-i Itrî Sabâ	Sabâ ağıyardan pinhân gamım dildâra izhâr et	Fuzûlî
39	176b	148	Semâi Itrî	Hün-ı dili mey gonce-i câm eyledi bülbül	Nâbî
40	177b	156	Semâi Itrî	Bildin mi sen de kendini ey bîvefâ nesin	Bâkî
41	178a	160	Semâi-i Itrî	Bezm-i nihân-ı aşkımız mahrem isteriz	Lâ-edrî
42	180a	181	Sakîl-i Beste-i Itrî	Sâkî zamân-ı 'iş-i mey-i hûş-güvârdır	Bâkî
43	181b	192	Semâi-i Itrî	Gönlüm ol gül'izâr ile açılır	Itrî
44	184a	213	Evfer-i Beste-i Itrî	Sensiz bu gönül câm-ı ziyâ-güsteri neyler	Lâ-edrî
45	184b	215	Hâvî Itrî	Zamân-ı hattı gelse yâr lutfun bî-kerân eyler	Nev'î
46	184b	216	Ber-efşân-ı Beste-i Itrî	Şebnem gibi saçılısın ko eşk-i firâvânım	Bâkî
47	185a	219	Devr-i Revân-ı Itrî	Şehâ dîr olalı senden işim âh u figân oldu	Lâ-edrî
48	186b	226	Darbeyn-i Itrî	Kıssa-i hicrî n'ola etsem hikâyet bindebir	Lâ-edrî
49	187b	233	Semâi Itrî	Geh bana geh ol hançer-i bürrâna bakarsın	Şeyhülislâm Bahâyî
50	188a	237	Semâi Itrî	Rencûr-ı hâr bülbül hem-derd-nâk-i gonca	Lâ-edrî
51	188a	238	Semâi Itrî	Gâhî geçer ol sîm-beden reh-güzerimden	Râgîb
52	188b- 189a	243	Evfer-i Itrî	Hasretinle tende kalmadı mecâl	Lâ-edrî
53	189b	245	Sakîl-i Beste-i Itrî	Niyetin eylediğin vadeyi incâze midir	Nâbî
54	190a	251	Çenber-i Itrî	Arz-ı sûz itmekte yâre eşk ü âhım bir midir	İsmetî
55	190a	252	Beste-i Itrî	Firkat şebini âhım bir gün seher etmez mi	Lâ-edrî
56	191a	256	Devr-i Revân-ı Itrî	Olup teb-hâle rîz-i ârzü pây-ı talep şimdi	Ârif Efendi
57	191a	257	Nîm-devr-i Itrî	Gam-ı hatırla yârin niçe bir dil pür-melâl olsun	Bâkî
58	191b	261	Semâi Itrî	Ümid-i hâb âşık olmaz hayâlmîş	Şeyhülislâm Yahyâ
59	191b	262	Şarkî Semâi Beste-i Itrî	Gönül mir'atini ettiydin mükedder	Lâ-edrî
60	191b	263	Semâi Itrî	Sipihre dîd-ı dil-i şu'le-bâr değmez mi	Lâ-edrî
61	192a- 192b	268	Ber-efşân-ı Itrî	Çeşm-i pür-hûna hayâl-i la'li hem-demdir hele	Şeyhülislâm Yahyâ
62	193b	282	Devr-i Kebîr-i Itrî	Dil-zâr-ı etti şeydâ o hatt-ı gaddâr derler	Lâ-edrî
63	193b	287	Çenber-i Itrî	İtâb-ı la'li-nâbından gönül pür-pîç ü tâb olmaz	Şeyhülislâm Bahâyî
64	194a	292	Sakîl-i Itrî	Dil-berle geldi mey ü nakl ü nâb bir yere	Lâ-edrî
65	194a	293	Devr-i Revân-ı Itrî	Sabâ ağıyardan pinhân gamım dil-dâra izhâr et	Fuzûlî
66	194b	296	Semâi Itrî	Ruhsârün üzre tâze hattın müşk-bû mudur	Sırrî
67	194b	299	Semâi Itrî	Ol şeh-i hüsnün dilâ râz-ı nihânın kim bilir	Lâ-edrî
68	195a	301	Semâi Itrî	Sinem ki tîr-i gamzene bir hûş nişânedir	Bâkî
69	195a	302	Semâi Itrî	Sûz-ı aşkımla kaçan-kim dilde âh u zâr olur	Bâkî
70	196a	312	Sakîl-i Itrî	Câm-ı şerâb la'li-lebin müptelâsıdır	Bâkî
71	196a	313	Remel-i Itrî	Dil haste vü hem cânla müştâk-ı girişme	Nef'î
72	196b	316	Firençîn-i Beste-i Itrî	Göreliden ebrû-yı garrânı garra garra değildir	Yahyâ Nazîm
73	196b	317	Evfer-i Itrî	Kâmet-i vasfını arz eylediler Tübâ'ya	Bâkî
74	200a	350	Semâi Itrî	Bâde-keş-i câm-ı nâz siyâhın mıdır	Lâ-edrî
75	200a	351	Semâi Itrî	Esirgemek gerek ol âşık-ı dil-fikârı	Bâkî
76	200b	354	Evsat-ı Itrî	Ver handeye ruhsat leb-i gül-fâm görünsün	Nâbî

77	200b	360	Nîm-devr-i Itrî	Gidip bin nesim eğlendi murg-ı nâme bir gelmez	Lâ-edrî
78	201a	366	Darbeyn-i Itrî	Zülf-i cânân zir-i destârından oldu âşikâr	Sûzi
79	201a	367	Devr-i Revân-ı Itrî	Ne dem ol şüh edip geşt-i gül-istân gösterir kendin	Lâ-edrî
80	201b	368	Sakîl-i Beste-i Itrî	Olmam gilemend ol meh-i hâtur-şikenimden	Itrî
81	204a	384	Semâi-i Itrî	Zevk-ı gam-ı dilde midir dâğda mı tende midir	Nâbî
82	204a	387	Semâi-i Itrî	Nigeh-i ser-mest-i nâz u gamze-i hûn-hâr-ı âşufte	Alî
83	205a	394	Frenkî-Çîn-i Itrî	Ne gözde eşk dem-â-dem ne dilde zârım olaydı	Nâbî
84	205a	399	Evfer-i Itrî	Nev-bahâr oldu dilin kârı cünün etmektir	Lâ-edrî
85	205b	402	Hafif-i Itrî	Âlemi açtı safâ verdi yine revnak-ı gül	Lâ-edrî
86	205b	406	Muhammes Beste-i Itrî	Âşık-ı miskîni durmaz çeşm-i cânân ağlatır	Lâ-edrî
87	207a	417	Hafif-i Itrî	Dile zülfün gibi bir zill-ı himâyet düşmez	Yahyâ Nazîm
88	207b	418	Semâi Itrî	Akıp hûn-ı sirişkim dîdeden seylâb olmuştur	Lâ-edrî
89	208a	425	Hafif-i Itrî	Serimde dâğ-ı cününüm bana piyâle yeter	Lâ-edrî
90	208a	426	Muhammes-i Itrî	Gül-i ruhun kand-i lebin gördükçe ey şüh cihân	Lâ-edrî
91	208a	428	Çenber-i Itrî	Baht uyansa hâbe varsa dîde-i bidârımız	Vecdî
92	208b	434	Sakîl-i Beste-i Itrî	Sâkî dil-i sad-pâreme bir kez nazar eyle	Pirî
93	209a	441	Hafif-i Itrî	Kendimi cânâ bilelden sırr-ı la'lin bendedir	Lâ-edrî
94	210a	448	Fahte-i Itrî	Rûyün gibi bir gül-şen-i ra'nâ bulunur mu	Lâ-edrî
95	210a	450	Sakîl-i Itrî	Âşık seni dünyâya gamın âleme vermez	Nâ'îlî
96	210a	451	Çenber-i Itrî	Atar elmâs-ı peykân-ı müje her-dem kemân	Tâhir
97	210a	453	Remel-i Itrî	Görsem o tabîb-i cân-ı derdim diyeyim	Yahyâ Nazîm
98	210b	460	Devr-i Revân-ı Itrî	O dil-kim ihtiyâr ile esîr-i zülf-i yâr olmaz	Lâ-edrî
99	210b-211a	462	Sofyân-ı Itrî	Âşık oldum bin cân ile	Itrî
100	211b	464	Semâi Itrî	Bülbül-âsâ bağ-ı küy-ı yâr-ı seyrân eyledim	Nâbî
101	211b	465	Semâi Itrî	Giryân giryân çu mey-revem der bâzâr	Lâ-edrî
102	211b	466	Semâi-i Itrî	Gözüm yaşın âhımla men etme bana hoştur	Lâ-edrî
103	212b	477	Semâi-i Itrî	Dil oldu taze meftûn bir şüh-ı bî-vefâyâ	Lâ-edrî
104	212b	479	Semâi-i Itrî	Öpsem seni doyunca doyunca seni öpsem	Mahfî
105	213a	480	Nîm-devr-i Itrî	Der-âğuş etmemek olmaz hâle-veş ol mâh-ı sîmâyı	Lâ-edrî
106	213a	481	Devr-i Kebîr-i Itrî	Söylemez râz-ı leb-i la'lini mübhem ne tutar	Gafûrî
107	213a	482	Evfer-i Itrî	Gördüm leb-i mey-günun mest-âneye düştüm	Itrî
108	214a	494	Semâi-i Itrî	Benzim sararıp hazana döndü sensiz	Lâ-edrî
109	214b	506	Fahte-i Itrî	Dil-ber dile dil dil-ber-i fettâna münâsip	Itrî
110	215b	514	Çenber-i Itrî	Lâleler bezm-i çemende cân-ı işret gösterir	Bâkî
111	216b	529	Devr-i Revân-ı Itrî	Bir sanem hicrinde kârı kimsenin zâr olmasın	Lâ-edrî
112	218a	542	Semâi-i Itrî	Ey dil sitem-i dehrden âzâd olamazsın	Nâbî
113	218a	544	Sakîl-i Itrî	Ey âh dilin âtesin ikâde mi geldin	Lâ-edrî
114	218a-218b	545	Muhammes-i Itrî	Mihr-i ruhunla dilde kimin taze dâğı var	Bâkî
115	218b	546	Devr-i Kebîr-i Itrî	Câm-ı la'lündir senin âyîne rûy-ı enverin	Bâkî
116	218b	548	Nakş-ı Evfer-i Itrî	Ez gül-şen-i tû men kocâ revîm kocâ revîm	Lâ-edrî
117	218b	549	Fer'-i Itrî	Âşkınla hüsnün eyledi câ dilde dîdede	Bâkî
118	219a	550	Semâi Itrî	Sanman ki mugân zâhîde beymâne sunarlar	Fehîm
119	219a	551	Semâi Itrî	Gamzen dil-i âşık gibi mest-i ezelîdir	Lâ-edrî
120	219b	555	Semâi Itrî	Hadeng-i müjen deründe ciğerde çâkî-i hançer-i nigehinin	Yahyâ Nazîm
121	220a	560	Itrî	Fenâya verdi bülbül zâriyle gül-zârı duymazsın	Lâ-edrî
122	220a	563	Zencîr-i Itrî	Gönül esîr-i ser-i zülf-i yârdır şimdi	Itrî
123	220b	568	Sakîl-i Beste-i Itrî	Ol serv-i hoş-hırâm ki dâmen keşîdedir	Lâ-edrî
124	221a	576	Çenber-i Itrî	O meclis kim sezâ-yı vasl-ı cânân olduğum yerdir	Mezâkî
125	221b	582	Sakîl-i Itrî	Her katre ki rîzân ola müjgân terimden	Nedîm-i Kadîm
126	221b	585	Hafif-i Itrî	Rûşen gerekse hâne-i dil aks-i yârdan	Bâkî
127	221b	586	Evsat-i Itrî	Ne elem şâne gibi küşe-i dâmânında	Fâyizî
128	222a	588	Devr-i Kebîr-i Itrî	Hançer-i gamzeni kim hîşm ile bürrân oluruz	Lâ-edrî
129	222b	595	Semâi Itrî	Gamın senin dil-i hûn-geştemi mekân edinir	Nâbî
130	222b	598	Semâi Itrî	Metâ-i derd ki nakd-ı revâna minnettir	Nâbî

131	223a	602	Hafif-i Itrî	Her gördüğü perîye gönül müptelâ olur	Tıflî Ahmed Çelebi / Itrî ⁹
132	224a	614	Sakîl-i Itrî	Bir gonce-dehen tıfl ile ülfet yenilendi	Arzî
133	224a	616	Sakîl-i Beste-i Itrî	Geh mevsim-i güldür düşüren zâra hezârı	Yahyâ Nazım
134	224a	617	Hafif-i Itrî	Cism-i yârî pîrehen oldukça tenhâ koynuna	Lâ-edrî
135	224b	622	Devr-i Kebîr-i Itrî	Mest-i aşkız mutrib ü sâkî ne nâz eyler bize	Nâ'îlî
136	224b	623	Devr-i Revân-ı Itrî	Âdemin aklın mı almaz goncenin ra'nâlığı	Lâ-edrî
137	225a	626	Semâi-i Itrî	Hâkipây-ı yâre dahi mâcerâ söylenmedi	Sabrî
138	225a	627	Semâi Itrî	Her dîdede bir sûret ile cilve-nümâsın	Nâ'îlî
139	225b	631	Çenber-i Itrî	Âşık oldum ben yine bir âfet-i meh-peykere	Lâ-edrî
140	226a	641	Sakîl-i Itrî	Zülf-i siyehin dâmen-i kühsârda gördüm	Lâ-edrî
141	226a	642	Ber-efşân-ı Itrî	Totalım kurtula cân gamze-i hûn-rîzinden	Lâ-edrî
142	226a	645	Semâi Itrî	Mâcerâsı gözümün eşk-i terinden zâhir	Yahyâ Nazım
143	226a	646	Semâi Itrî	Esir-i aşk çekilmez kenâra dil-berden	Lâ-edrî
144	226b	648	Nîm-devr-i Itrî	Ruhun aks ile sahn-ı dîde bağ u gül-istânımdır	Bâkî
145	226b	649	Devr-i Kebîr-i Beste-i Itrî	Kim düşürdü pâyıma ham gibi pür-cüş olmasam	Nâbî
146	227a	658	Semâi-i Itrî	Dîdâr-ı yârî görse gönül bî-karâr olur	Lâ-edrî
147	227b	664	Hâvî Itrî	Esir-i aşk-ı pâkem ben ki ümid-i tabîp etmem	Enverî
148	228b	673	Nîm-devr-i Itrî	Yâre gül-şende dedim bâde-i hamrâ görelim	Lâ-edrî
149	228b	675	Semâi-i Itrî	Tâ bâ gam-ı aşk-ı tî hem âğuş şodım	Itrî
150	229a	678	Çenber-i Itrî	Ney gibi her dem ki bezm-i vaslını bād eylerim	Fuzûlî
151	230b	694	Evsat-ı Itrî	Nice görenlerdir ki dil-tengiz mükedder hâlimiz	Şeyhülislâm Yahyâ
152	230b	695	Remel-i Itrî	Bu fitne ki var gamze-i çeşm-i siyehinde	Rüşdü
153	231b	701	Ber-efşân-ı Itrî	Totalım kurtula cân gamze-i hûn-rîzinden	Lâ-edrî
154	231b	706	Muhammes-i Itrî	Cân-ı kullâb-ı ser-i zülfün çeker senden yana	Şeyhülislâm Yahyâ
155	232a	709	Semâi-i Itrî	Mâcerâsı gözümün eşk-i terimden zâhir	Yahyâ Nazım
156	232b	713	Fahte Itrî	Bir âfet-i âşûb-i cihânsın zâlim	Nâbî
157	233a	719	Nîm-devr-i Itrî	Cefâsı dehr-i pür-kahrın gam-ı aşka halel vermez	Lâ-edrî
158	233a	721	Semâi-i Itrî	Ey hûn-ı ciğer şîşe-i çeşm-i teri doldur	Nâ'îlî
159	233b	723	Fahte-i Itrî	Bakmadı bâğa gönül yâr ile yâr olmayacak	Bâkî
160	234b	730	Hafif-i Beste-i Itrî	Dile zülfün gibi bir zill-i himâyet düşmez	Yahyâ Nazım
161	234b	731	Çenber-i Itrî	Ciğer hûn-âbesi bezm-i gama sâkî müdâm olsun	Dürri
162	234b	732	Sakîl-i Itrî	Senin gibi bana ihsân-ı çok bir pâdişâh olmaz	Lâ-edrî
163	234b	733	Nîm-devr-i Itrî	Leb-i la'lin hayâl et küşe-i uzlette bûnhân ol	Bâkî
164	234b	734	Remel-i Itrî	Bir kere yüzün görmeği dünyâya değışmem	Lâ-edrî
165	235a	735	Sofyân-ı Itrî	Ahte vefâ cylemeden durmadın	Lâ-edrî
166	235a	737	Sakîl-i Itrî	Esrâr-ı dili dilde nihân eyle olunca	Lâ-edrî
167	235b	738	Devr-i Kebîr-i Itrî	Nice sabra yer kalır çün yer ede o yâr-ı dilde	Lâ-edrî
168	235b	740	Firençîn-i Beste-i Itrî	Bu fasl içindeki her küşe oldu pür-gül ü lâle	Şeyhülislâm Yahyâ
169	235b	741	Ber-efşân-ı Itrî	Ey âşıkım öldürücü şâh-levendim	Lâ-edrî
170	236a	742	Semâi Itrî	Nice bir ağlayayım dert ile her-gâh meded	Hayretî
171	236a	743	Semâi Itrî	İsterse söyünsin felekin meş'il-i mâhı	Çelebî
172	236a	746	Semâi Beste-i Itrî	Nev-rûz erişti bâğa şarâp istemez misin	Lâ-edrî

Hem güftesi hem de bestesi Buhûrîzâde Mustafâ Itrî'ye ait olan *Mecmûa-ı Eş'âr*'da muharrer 9 bestenin yanı sıra, güftesi Itrî'yle birlikte ayrıca Tıflî Ahmed Çelebi'ye nispet edilen yalnızca 1 besteyi, mükerreren olsa da müstakil bir tablo içerisinde sunmayı daha uygun buluyoruz:

Tablo 13. *Mecmûa-ı Eş'âr*'da güftesi ve bestesi Itrî'ye ait eserler

VARAK NO	GÜFTE SIRA NO	ESERİN YAZMADAKİ BAŞLIĞI	İLK MISRA'I	MAKÂM
159b	1	Çenber-i Itrî	Dili âvâre kılan fikr kadd-i dil-cûdur	Hüseynî
166b	62	Hafif-i Itrî	Gönlüm aldı al ile bir gözleri elâ yine	Hüseynî
181b	192	Semâi-i Itrî	Gönlüm ol gül'izâr ile açılır	Uşşâk
201b	368	Sakîl-i Beste-i Itrî	Olmam gilemend ol meh-i hâtur-şikenimden	Evç
210b-211a	462	Sofyân-ı Itrî	Âşık oldum bin cân ile	Rehâvî
213a	482	Evfer-i Itrî	Gördüm leb-i mey-günun mest-âneye düştüm	Râst

⁹ Bu besteye ait güftenin Tıflî Ahmed Çelebi'ye nispet edildiği kaynaklar için bk. (Anonim Yazma, t.y.);(Söylemez, 2016) Bu besteye ait güftenin Itrî'ye nispet edildiği kaynaklar için ayrıca bk. (Tetik Işık, 2013)

214b	506	Fahte-i İtrî	Dil-ber dile dil dil-ber-i fettâna münâsîp	Muhayyer
220a	563	Zencîr-i İtrî	Gönül esîr-i ser-i zülf-i yârdır şimdi	Segâh
223a	602	Hafîf-i İtrî	Her gördüğü perîye gönül müptelâ olur	Büselik
228b	675	Semâi-i İtrî	Tâ bâ gam-ı aşk-ı tû hem âgûş şodîm ¹⁰	Kürdî

Yazar tarafından üretilmiştir

MECMÛA-I EŞ'ÂR'DAKİ BESTELERİ GÜNÜMÜZE ULAŞAN DİĞER BESTEKÂRLAR

Buhûrîzâde Mustafa İtrî hâricinde *Mecmûa-ı Eş'âr*'daki eserleri günümüze ulaşan bestekârlar alfabetik bir sıralamayla A'mâ Kadri, Hâfız Post ve Yahyâ Nazîm olarak tespit edilmiştir. Bu eserler, bestekârların alfabetik sıralamasına göre, 1'i A'ma Kadri'ye, 4'ü Hâfız Post'a ve 2'si Yahyâ Nazîm'e ait olmak üzere toplamda 7 olup aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Tablo 14. *Mecmûa-ı Eş'âr*'da muharrer günümüze notası ulaşan İtrî besteleri hâricinde diğer eserler

A'MÂ KADRÎ					
VARAK NO	GÜFTE SIRA NO	MAKÂM	ESERİN YAZMADAKİ BAŞLIĞI	İLK MISRA'I	GÜFTEKÂR
199b	343	Acem	Semâi Kadri	Ruhlerini seyr edelim berg-i gül-ter yerine ¹¹	Lâ-edri
HÂFIZ POST					
VARAK NO	GÜFTE SIRA NO	MAKÂM	ESERİN YAZMADAKİ BAŞLIĞI	İLK MISRA'I	GÜFTEKÂR
174b	131	Nevâ	Sakîl-i Hâfız	Meyl ettim ol perîye nihân gördüğüm gibi ¹²	Lâ-edri
212a	474	Rehâvî	Semâi Post	Gelse o şüh meclise nâz ü tegâfûl eylese ¹³	Lâ-edri
212a	475	Rehâvî	Semâi Hâfız	Biz âlûde-i sâgar-ı bâdeyiz ¹⁴	Veysi
212b	478	Rehâvî	Semâi Hâfız	Dile mâye-i safâdır hât-ı rûy-ı yâr derler ¹⁵	Sırrî (Şeyh)
YAHYÂ NAZÎM					
VARAK NO	GÜFTE SIRA NO	MAKÂM	ESERİN YAZMADAKİ BAŞLIĞI	İLK MISRA'I	GÜFTEKÂR
186b	227	Bayâtî	Remel-i Nazîm	La'lin gören ey hür-likâ Kevser'i neyler ¹⁶	Yahyâ Nazîm
221a	580	Segâh	Çenber-i Beste vü Güfte Nazîm	Nâle etmezdim mey-i aşkınla bî-hûş olmasam ¹⁷	Yahyâ Nazîm

Yazar tarafından üretilmiştir

İTRÎ BESTELERİNİN TESPİTİNE YÖNELİK ÇALIŞMALAR ve MUHTELİF REPERTUVARLARDAKİ İTRÎ BESTELERİ¹⁸

Tezkire ve mecmûa türünde bazı kadim eserler incelendiğinde, İtrî'ye ait bestelerin sayısı ile ilgili muhtelif bilgilere rastlanılmaktadır. İtrî ile aynı asırda yaşamış olan Sâlim Efendi'nin *Tezkiretü's-Şu'arâ* isimli eserinde geçen ve bizim; "...insanların ve cinlerin dünya gözü ve kulağıyla duyarak müşâhede ettiği binlerce esere sahip, ruhlara tazelik veren sanatıyla bestelediği nakış ve kârları dönüp devrân ederken" şeklinde şerh ettiğimiz ifade¹⁹ (Sâlim Efendi, 2005) ile Türk Müsîkîsi tarihinin "ilk ve son müsîkîşinâslar tezkiresi" olan Şeyhülislâm Ebûshâkzâde Mehmed Es'ad Efendi tarafından telif edilen *Atrâbü'l-Âsâr*'da geçen ve yine

¹⁰ *Mecmûa-ı Eş'âr*'da "Kürdî" olarak kaydedilen bu eserin, makâmının "Sabâ" olarak zikredildiği kaynak için bk. (Tetik Işık, 2013)

¹¹ Bu eser, TRT repertuarında Acem makâmında, Yürük Semâi usûlünde, 8876 repertuar numarasıyla kayıtlıdır. (1A Takımı Bilgisayar Yazılım, 2017)

¹² Bu eser, TRT repertuarında Nevâ makâmında, Sakîl usûlünde, 3460 repertuar numarasıyla kayıtlıdır. Eserin günümüze ulaşan notasında, güftesinin "gün" redifiyle yer aldığı görülmekte olup ilk mısraı farklı olarak "Dil verdim ol perîye nihân gördüğüm gün" şeklindedir. *Mecmûa-ı Eş'âr*'da ise eserin güftesi "gibi" redifiyle dercedilmiştir. (1A Takımı Bilgisayar Yazılım, 2017); (Buhûrîzâde Mustafâ İtrî, t.y.)

¹³ Bu eser, TRT repertuarında Râst makâmında, Yürük Semâi usûlünde, 4830 repertuar numarasıyla kayıtlıdır. (1A Takımı Bilgisayar Yazılım, 2017)

¹⁴ Bu eser, TRT repertuarında hem Râst hem de Rehâvî makâmlarında, Yürük Semâi usûlünde, 2412 repertuar numarasıyla kayıtlıdır. (1A Takımı Bilgisayar Yazılım, 2017)

¹⁵ Bu eser, TRT repertuarında Rehâvî makâmında, Aksak Semâi usûlünde, 3384 repertuar numarasıyla kayıtlıdır. (1A Takımı Bilgisayar Yazılım, 2017)

¹⁶ Bu eser, TRT repertuarında Bayâtî-Büselik makâmında, Remel usûlünde, 7365 repertuar numarasıyla kayıtlıdır. Fakat güftekâr Yahyâ Nazîm Efendi olarak verilen eserin bestekârı Zekâi Dede olarak kaydedilmiştir. (1A Takımı Bilgisayar Yazılım, 2017)

¹⁷ Bu eser, TRT repertuarında Ağır Çenber usûlünde, 7855 repertuar numarasıyla kayıtlıdır. *Mecmûa-ı Eş'âr*'da da kaydedildiği üzere hem güftekâr hem de bestekârı Yahyâ Nazîm Efendi olarak verilen Beste formundaki bu eserin makâmı ise Segâh değil, Bayâtî olarak kaydedilmiştir. Ayrıca eserin güftesinin ilk mısraında yer alan "bî-hûş" kelimesi, günümüze ulaşan notada "pür-cûş" şeklinde farklılık göstermektedir. Tüm bu farklılıklar için bk. (1A Takımı Bilgisayar Yazılım, 2017); (Öztuna, 1990)

¹⁸ Bu konu başlığı altında sunulan bilgilerin istifade edildiği kaynaklar için ayrıca bk. (Tüysüz, 2021); (Tüysüz, 2023a)

¹⁹ "...hezâr âsârî meşhûd-ı çeşm-i cihân ve mesmû'-ı smâh-ı ins ü cân nakş kâr-ı sanâyi'-i revnak-bahş-ı dâ'ire-i devrân iken..."

bizim; “...murabba’â, kâr ve nakış sayısı binden çok...” şeklinde şerh ettiğimiz ifade²⁰ (Mehmed Es’ad Efendi, t.y.), İtrî’nin muhtelif formlarda 1000’den fazla eser bestelediğinin ispatı olarak gösterilmektedir. Hatta bazı akademik çalışmalarda bu beste sayısının 2000’den fazla olduğu yönünde yaklaşımlar da bulunmaktadır. (Demirtaş, 2017) Yılmaz Öztuna’nın, *Atrâbü’l-Âsâr*’ın farklı bir nüshasında ise yukarıda da zikrettiğimiz “murabba’â, kâr ve nakış sayısı binden çok” (Mehmed Es’ad Efendi, t.y.) ifadesiyle çelişecek şekilde, bu eserlerin sayısının “dü hezâr” yani 2000 olarak verildiğinden bahsetmesinin (Öztuna, 1987), bu türden abartılı yaklaşımlara neden olduğu kanaatimizce pek mümkün görünmektedir. Ancak bu yaklaşımların henüz “kesin bilgi” olarak kabul görülmesini sağlayacak sayıda günümüze notası ulaşan eser olmadığı gibi literatüre dâhil olmuş mevcut kadim yazma eserlerde de İtrî’ye ait mezkûr nispette esere rastlanılmamaktadır. (Tüysüz, 2021) Bu sebeple tezkire türü eserlerde zikredilen İtrî bestelerinin sayısına dâir nicel veriler, oldukça fazla mûsikî tarihçisi açısından “Buhûrîzâde Mustafâ İtrî bestelerinin kesretine yönelik kinâyeye” olarak karşılık bulmaktadır. (Uslu, 2013) Nitekim, *Atrâbü’l-Âsâr*’ın muhtelif nüshalarındaki birbiriyle çelişen bu veriler, en azından yeni veriler elde edilinceye kadar bu konudaki yaklaşımların gerçekten de “kesrete dâir bir kinâyeye” ile belirginleştiğini kuvvetle muhtemel kılmaktadır. (Tüysüz, 2023a)

Kantemiroğlu, Kevserî ve Hamparsum nota mecmûalarında muharrer eserleri notaya aktarmaları suretiyle İtrî’ye ait bestelerin sayısının saptanmasında öncü olan Rauf Yektâ Bey ve Suphi Ezgi’nin bu çalışmalarını takiben, bu türden daha pek çok ilmî araştırmalar yapılarak İtrî’ye nispet edilen muhtelif sayıda eseri hâvî, sâir derleme örnekleri de literatürde yerini almıştır. (Uslu, vd., 2012);(Tüysüz, 2023a) Bu minvalde yapılan en kapsamlı ve en önemli çalışmalardan birisi hiç şüphesiz Rüştü Şardağ’a aittir. Fakat bu çalışmada Şardağ tarafından bazı hatalar yapıldığı göze çarpmaktadır. **250** civarında muhtelif makâmda eserin Türkçe, Arapça, Farsça güfteleri ile şiirlerinden bazılarını derleyen Şardağ’ın, Türk Mûsikîsi usûllerinden birisi olan “Ber-efşân”ı, sehven bir makâm ismi olarak değerlendirerek “Ber-efşân Makâmı” şeklinde kaydettiği muhakkaktır. Bu durumla birlikte muhtelif makâmlarda derlenen bazı eserlerin de birbirleriyle karıştırıldığı görülmektedir. Şardağ, günümüz araştırmacıları tarafından da İtrî’nin eserleri olduğu ittifakla kabul edilen **29** bestesinin notasını neşretmiştir. (Uslu, vd., 2012);(Tüysüz, 2021) Bu bestelerin güftelerini ise “Râst, Nevâ, Bayâtî, Hümâyûn, Nühüft, Acem, Sünbüle, Acem-Aşîrân, Arazbâr, Hüseyinî, Büselik, Hisâr, Hicâz, Uzzâl, Şehnâz, Muhayyer, Beste-nigâr, Râhatü’l-Ervâh, Evç, Sûz-nâk, Muhâlif-İrâk, Baba-Tâhir, Irâk, Kürdî, Çargâh, Rehâvî, Büselik-Aşîrân, Sabâ, Segâh, Mâhûr” şeklinde bir sıralamayla tasniflendirmiştir. (Şardağ, 1989)

İtrî bestelerinin tespitine dâir yapılan bir diğer araştırmayla alakalı Yılmaz Öztuna’nın şu ifadeleri ise büyük önem arz etmektedir: “*İtrî’nin, yalnızca 15 adet din-dışı güfte mecmûası taranarak, 347 parça din-dışı bestesinin güftesi, Sâdeddin Nüzhet Ergun tarafından toplanmış, fakat yayınlanmamıştır (el yazısıyla Millî Kütüphane’de dir); Bu 347 parçasının çoğu beste ve semâî, bir kısmı kâr ve şarkı olup, diğer din-dışı formlar çok azdır. Başka eski güfte dergileri taranınca bu sayının 400’ün çok üzerine çıkacağına eminim...*” Öztuna ayrıca, notası günümüze ulaşan İtrî’ye ait 5’i câmî mûsikîsi, 5’i tasavvuf mûsikîsinden olmak üzere **10 dinî eser**; 3’ü peşrev, 1’i saz semâî formunda olmak üzere **4 sâz eseri**; 2’si kâr, 13’ü beste, 8’i ağır semâî, 5’i yürük semâî gibi büyük formlarda **28 sözlü lâ-dinî bestesi** bulunduğundan bahsetmekle birlikte, muhtelif formlarda bu **42** eserin, notaları bulunmaksızın yalnızca makâmlarına ait bilgiler ve güftelerinin ilk mısra’larıyla sunulduğunu da ifade etmektedir. (Öztuna, 1987)

İtrî bestelerinin tespitiyle alakalı Ekrem Karadeniz’in de bir çalışması bulunmaktadır. Bu çalışmasında Karadeniz, “dinî ve din-dışı” şeklinde tasniflendirdiği notaya alınmış **49** kadar İtrî bestesinin bir listesini vermektedir. (Karadeniz, 1978)

İtrî’ye ait bestelerin derlenmesine yönelik günümüzdeki en hacimli çalışma ise Recep Uslu’ya aittir. Yukarıda da zikrettiğimiz üzere, Sâdeddin Nüzhet Ergun tarafından tespit edilerek Millî Kütüphane’ye devredilen ve Yılmaz Öztuna’nın bahsetmiş olduğu **347** eserin, mezkûr kurumun arşivlerinde yer almadığını bizzat yerinde müşahede eden Uslu, pek çok mecmûanın yanı sıra bu konuyla alakalı akademik çalışmaları da incelemiş; daha önce sâir çalışmalarda sunulanlarla birlikte, İtrî’ye ait çeşitli formlarda **362** bestenin tespitini yapmıştır. (Uslu, 2013);(Tüysüz, 2023a)

Yukarıda sunduğumuz çalışmalarda elde edilen nicel verilere baktığımızda, günümüze ulaşarak notaya alındığı iddia edilen İtrî’nin eserlerinin Ekrem Karadeniz’e göre **49**, Yılmaz Öztuna’ya göre **42**, Rüştü Şardağ’a göre ise **29** olduğu görülmektedir. Bu derleme çalışmalarının yanı sıra, günümüzde de bu konuda yapılmış çalışmalar bulunmaktadır; Yavuz Demirtaş’ın, XVII. asır İstanbul’unda yaşamış mutasavvıf mûsikîşinasları incelediği çalışmasında **42**; (Demirtaş, 2017) Ayaç Ergen’in TRT arşivinden derleyerek hazırladığı dijital repertuar yazılımında **37**; (1A Takımı Bilgisayar Yazılım, 2017) ve İtrî’nin vefatının 300. yılı anısına çıkarılan ve muhtelif makalelerin de yer verildiği mûsikî albümü çalışmasında, İstanbul Devlet Türk Müziği

²⁰ “...murabba’ât ve nakış ve kâr adedi hezârdan bisyâr...”

Araştırma ve Uygulama Topluluğu'nun sunmuş olduğu repertuvarda **34** (Öksüzoğlu ve Atalay, 2012) olmak üzere, İtrî'nin notası günümüze ulaşan eserlerine ait muhtelif verilere rastlanılmaktadır.

Yukarıda verdiğimiz derleme çalışmaları doğrultusunda, notalı ve notasız bir ayırım yapmaksızın İtrî'ye ait **400** civarında besteye ulaşıldığı görülmektedir. Bu tespitlerden yola çıkarak biz de birçok araştırmacının kuvvetli bir ittifakla İtrî'ye ait olduğunu kabul ettiği, *Mecmûa-ı Eş'âr*'da muharrer **172** eserden günümüze notası ulaşan **4** eseri de dâhil olmak üzere, günümüze notası ulaşan muhtelif formlarda toplam **38** eserin bir listesini veriyoruz. Fakat bu eserlerden yalnızca *Dilkeş-Hâverân Sabah Salâsı*'nın Hatip Zakirî Hasan Efendi'ye ait olduğu yönünde bir görüş de bulunmaktadır. (Ezgi, 1933) Bu ihtilaflı görüşe rağmen literatür taraması sonucunda ulaştığımız birçok çalışmada (Öztuna, 1987);(Şardağ, 1989);(Sezgin, 2000);(Can, 1996);(Uzun, 2013);(Demirtaş, 2017);(Öksüzoğlu ve Atalay, 2012);(Tüysüz, 2023a) salâ formundaki bu eserin daha ziyade İtrî'ye nispet edildiğine rastladık. Biz de bu kemiyet nispetince mezkûr salânın, kuvvetle muhtemel İtrî'ye ait olabileceği kanaatine ulaşarak listesini verdiğimiz eserler arasına dâhil etmeyi daha uygun bulduk.

Aşağıda yer alan tablo içerisinde, bestelendikleri makâmlarının alfabetik sıralamasına göre listelediğimiz **38** eserden **25**'inin muhtelif sözlü formlarda, **10**'unun muhtelif Türk Din Müsikisi formlarında, **3**'ünün ise iki farklı sâz eseri formunda olduğu görülmektedir:

Tablo 15. İtrî'nin günümüzde notası bulunan eserleri (Tüysüz, 2023a)

DİN DIŞI ESERLER					
NO	İSİM	MAKÂM	USÛL	FORM	GÜFTEKÂR
1	Bileydi dil gibi dilber gam-ı cihân	Acem-Aşîrân	Yürük Semâî	Yürük Semâî	Lâ-edrî
2	Muhabetin dilimi dâğ-dâr eder bir gün	Bayâtî	Çenber	Beste	Lâ-edrî
3	Gamzen ki ola sâkî-i çeşm-i siyeh	Beste-Nigâr	Darb-ı Fetih	Beste	Rezmî
4	Her gördüğü periye gönül müptelâ olur	Büselik	Hafif	Beste	Ahmed Çelebi (Tıflı) / İtrî?
5	Gedâyız (Gedâımız), şâha (bâya) baş eğmez dil-i âgâhımız vardır	Dügâh	Hafif	Beste	Lâ-edrî
6	Câm, la'lindir senin, âyine rûyi enverin	Hisâr	Devr-i Kebîr	Beste	Bâkî
7	Dil-i pür ızdırâbım mevce-i seylâbdır sensiz	Hisâr	Aksak Semâî	Ağır Semâî	Lâ-edrî
8	Sanman ki mugân zâhîde peymâne sunarlar	Hisâr	Aksak Semâî	Ağır Semâî	Fehîm-i Kadîm
9	Nevrûz eriştî bağa şarâb istemez misin	Irâk	Aksak Semâî	Ağır Semâî	Lâ-edrî
10	Yâ Rab kime feryâd edeyim yârın elinden	İsfahân	Aksak Semâî	Ağır Semâî	Hâletî
11	Gel ey nesîm-i sabâ, kûy-ı (hatt-ı) yârdan ne haber	İsfahân	Zencîr	Beste	Nâbî
12	Bu ne lebdürür, bu ne ağız, ne güzel gülüşdürür bu	Mâhûr	Muhammes	Beste	Fuzûlî
13	Cihân-ı l'al-gûn eden sirişk-i ergûvânımdır	Mâhûr	Aksak Semâî	Ağır Semâî	Lâ-edrî
14	Gülbin-i ayş (ıyş) mîdemed sâkî-i gül-i zâr kû	Nevâ	Muhtelif Usûller (Nîm-sakîl, Sakîl, Nîm-sakîl, Beste Devr-i Revânî, Remel, Yürük Semâî, Devr-i Kebîr, Ber-efşân, Muhammes, Fer, Nîm-sakîl)	Kâr	Hâfız-ı Şîrâzî
15	Piyâleler ki o rûhsârî âl'a der (ter) getirir	Nevâ	Zencîr	Beste	Ahmed Muhtâr Efendi
16	Câm-ı (Cânî) küllâbı ser-i zülfün çeker senden yana	Nikrîz	Muhammes	Beste	Şeyhülislâm Yahyâ Efendi
17	Mecbûr-ı aşkı olduğumu her gören bilir	Nühüft	Aksak Semâî	Ağır Semâî	Hanîf
18	Pây-ı yâre düşmeye ağıyardan nevbet (nevbetten) mi var	Pençgâh	Çenber	Beste	Nâbî

19	Hem sohbet-i dildâr ile mesrûr idik evvel	Pençgâh	Fer'	Beste	Lâ-edrî
20	Unutturur gamın (gamı) ol kâm-râmı söyletse (söyletsek)	Rahâtü'l-Ervâh	Zencir	Beste	III.Mehmed (Adli)
21	Ne bülbülüz, ne giriftâr-ı reng-i bû oluruz	Râst	Aksak Semâî	Ağır Semâî	Nâbî ?
22	Yine ey rûh-i musavver kafes-i tende misin	Rehâvî	Ber-efşân	Beste	Enverî
23	Bi yâ ke gadde to der	Sâz-kâr	Yürük Semâî	Nakış Beste	Lâ-edrî
24	Der mevc-i perîşân-ı mâ fâsıla-i nîst	Segâh	Sengin Semâî	Ağır Semâî	Sâlib-i Tebrîzî
25	Tûfî-i mu'cize güyem ne desem lâf değil	Segâh	Yürük Semâî	Yürük Semâî	Nef'î
DİNİ ESERLER					
1	Dilkeşhâverân Sabah Salâsı	Dilkeş-Hâverân	Durak Evferî	Salâ	-
2	Sâyesi düşmez yere bir böyle nahl-i Tûr'sun	Nühüft	Düyek	Tevşih	Buhûrîzâde İtrî
3	N'ola tâcim gibi başımda götürsem dâ'im	Pençgâh	Darbeyn (Çenber, Fahte)	Tevşih	I.Ahmed (Ahmedî)
4	Bu şeb hürşîd-i evrenğî risâlet	Râst	Ağır Sofyân	Tevşih	Lâ-edrî
5	Çün doğup tuttu cihân yüzünün hüsnün güneşi	Râst	Sofyân	İlâhî	Ömer Rüşenî Dede
6	Mefâtihu'l-Hudâ oldu hilâlin Yâ Rasûlallâh	Râst	Fahte	Tevşih	Hasan Kenzî Efendi
7	N'at-ı Mevlânâ	Râst	Serbest	N'at-ı Şerîf	Hız. Mevlânâ
8	Mevlevî Âyini	Segâh	Muhtelif Usûller (I. Selâm: Devr-i Revân; II. Selâm: Evfer; III. Selâm: Devr-i Kebîr, Aksak Semâî, Yürük Semâî; IV.Selâm:Evfer)	Mevlevî Âyin-i Şerîfi	Hız. Mevlânâ
9	Salât-ü Ümmiye	Segâh	Muhtelif Usûller (Aksak Semâî, Nîm- evsât, Aksak Semâî)	Salât ü Selâm	-
10	Tekbîr	Segâh	Serbest	Tekbîr	-
SÂZ ESERLERİ					
1	Sâz Eseri	Nühüft	Sakîl	Peşrev	-
2	Sâz Eseri	Nühüft	Aksak Semâî	Sâz Semâî (3 hâneli)	-
3	Sâz Eseri	Râst	Darbeyn (Fireng-i Fer' ve Ber-efşân)	Peşrev (2 hâneli)	-

SONUÇ

- ✓ XVII. asır Osmanlı mûsikî sahası ve XVI. – XVII. asır Osmanlı edebiyât sahası bakımından kadim bir eser olan ve Buhûrîzâde Mustafâ İtrî Efendi tarafından tertîb edilen Mecmûa-ı Eş'âr'ın (T.Y. 5525 numaralı yazma eser) türü, tertîb sebebi, tertîb edildiği dönem ve muhtevası hakkında bilgiler verilerek, bu sahalarda çalışmalar yapan/yapacak olan araştırmacıların dikkatine sunulmuştur.
- ✓ Mecmûa-ı Eş'âr, akademik manada ilk kez Semire Oskay tarafından İstanbul Üniversitesi bünyesinde 1948 yılında hazırlanan İtrî ve Bestelediği Şiirler /Türkoloji Mezuniyet Tezi isimli tezle mürettebine dair herhangi bir bilgi verilmeksizin tanıtılmış ve bu tezde, mecmûada yer alan İtrî'ye ait bestelerden yalnız 78'i günümüz Türkçesine aktarılarak derlenmiştir. Bu makale çalışmasında ise mecmûada yer alan ve toplamda 172 olan İtrî eserlerinin tamamı, varak tertîbine ve eserlerin alfabetik sıralamasına göre tasniflendirilmiştir.
- ✓ Tarihî kaynaklarda İtrî'ye atfedilen eser sayıları hakkında bilgiler ve birçok araştırmacının bu konuda yapmış olduğu araştırmalara ait sonuçlar derlenerek günümüz mûsikî repertuarı ile şahsî arşivlerde mevcut olan İtrî'ye ait eserlerin, bu veriler çerçevesinde nicel sonuçları elde edilmiştir. Böylece, İtrî'nin günümüze notası ulaşan ve ulaşmayan tüm eserlerinin tespitine ve mukayesesine yönelik çeşitli literatür çalışmaları, arşiv bilgileri ve repertuarlara dair muhtelif verilere ulaşılmıştır. Bu bağlamda notalı ve notasız bir ayırım yapmaksızın günümüzde ancak 400 civarında İtrî'ye ait bestenin tespit edilebildiği sonucuna varılmış ve birçok araştırmacının kuvvetli bir ittifakla İtrî'ye ait olduğunu kabul ettiği, Mecmûa-ı Eş'âr'da muharrer 172 eserden günümüze notası ulaşan 4 eseri de dâhil olmak üzere, TRT repertuarında bulunan muhtelif formlarda toplam 38 eserinin bir listesi tarafımızdan sunulmuştur. Her ne kadar

literatürde İtrî eserlerine dair muhtelif repertuvar verileri olsa da bizim tespit edebildiğimiz günümüze notası ulaşan İtrî eserlerinin listesi ile bu konuda nicel mukayeseye açık bir örneklem elde edilmiştir.

- ✓ Mecmûa-1 Eş'âr'da muharrer İtrî eserlerinin makâm, usûl, form ve güftekârlarına ait bilgilerine ulaşılmış, bu eserlerden hangilerinin günümüz TRT repertuarında yer aldığı tespit edilmiştir.
- ✓ Mecmûa-1 Eş'âr'da muharrer eserlerin çok büyük bir çoğunluğunun, eserin bestelendiği usûl ile adlandırıldığı görülmektedir. (Semâ-i İtrî gibi) Bu sebeple mecmûada tahrir edilmiş İtrî'ye ait eserler, yer aldıkları fasıllar içerisinde bestelendikleri usûllerin isimleri açısından nicel verilerle ayrıca tasnif edilmiştir. Böylece bu usûllerin, XVII. asırda bestelenen eserlerdeki kullanım sıklığı da araştırmacıların dikkatine sunulmuştur.
- ✓ Mecmûa-1 Eş'âr'da muharrer bazı İtrî eserlerinin, bazı kaynaklarda/çalışmalarda muhtelif makâm ve usûllerle kaydedildiği, hatta bu eserlerin yine muhtelif güftekâr ve bestekârlara atfedildiği tespit edilerek günümüz repertuvar çalışmalarına ışık tutacak önemli bilgiler bu makale çatısı altında sunulmuştur.
- ✓ Semire Oskay'a ait yukarıda mezkûr tez çalışmasında, Mecmûa-1 Eş'âr'ın varak numaralarının sehven mükerrer olarak atanması sebebiyle yapılan yanlışlık tespit edilmiş ve bu hata giderilerek doğru varak tertibi bu çalışma altında sunulmuştur.
- ✓ Semire Oskay'a ait yüksek lisans tezinde yine, güfteleri Nef'î'ye ait toplam 3 İtrî eserine yer verilmiş ancak "Tûtî-i mu'cize-güyem ne desem lâf değil" mısra'ıyla başlayan Yürük Semâ'i'si de Mecmûa-1 Eş'âr'da yer alan İtrî besteleri arasında gösterilmiştir. İtrî'nin bestelerinden biri olmasına rağmen Mecmûa-1 Eş'âr'ın güfteler/besteler bölümünde kaydı bulunmayan bu eserin, 221a numaralı varakta muharrer olduğu yönünde yanlış bir bilgiye rastlanılmıştır. Hâlbuki, 221a numaralı varakta kaydı bulunmayan bu güftenin/bestenin Eş'âr Bölümü'nde, Nef'î'ye ait gazeller arasında "Nef'î" başlığıyla 69b'de muharrer olduğu tespit edilerek bu hata da tarafımızdan tashih edilmiştir.
- ✓ Manzûmelerin sıra numaralarını etkileyecek şekilde dercedilmeleri sebebiyle Mecmûa-1 Eş'âr'da istinsâh edilmiş mensûr eserlere ait varak terkîpleri de bu çalışmada listelenmiş ve böylece, özellikle güftelere ait sıra numaraları hatasız bir şekilde saptanmıştır.
- ✓ Buhûrîzâde Mustafa İtrî hâricinde Mecmûa-1 Eş'âr'daki eserleri günümüze ulaşan A'mâ Kadrî, Hâfız Post ve Yahyâ Nazîm'in eserleri tespit edilerek bu eserlerin günümüz TRT repertuarındaki makâm, usûl, güfte, güftekâr ve bestekârlarına ait muhtelif verilere de ulaşılmıştır.
- ✓ Bestecileri belirlenemeyen eser sayısı 228 olarak tespit edilmiştir.
- ✓ İtrî hâricinde mecmûada eserleri tahrir edilmiş tüm bestekârlar tespit edilerek bu bestecilere ait beste sayısının 347 olduğu verisine ulaşılmıştır.
- ✓ Güfteler Bölümü'nde İtrî de dâhil olmak üzere, 49 farklı isme/lakaba/mahlasa rastlanılmıştır. Literatür taraması sonucunda mecmûada muhtelif olarak tahrir edilen bu isimlerden ve lakaplardan/mahlasalardan bazılarının aynı bestekâra nispet edildiği görülmüştür. Bu bağlamda sayılarını 32 olarak belirlediğimiz bestekârlara ait muhtelif 24 makâm ve muhtelif 23 usûlde toplam 747 eserin tahrir edildiği tespit edilmiştir. İtrî'ye ait eserlerin tamamı ve yalnız günümüze notası ulaşan sâir bestekârların eserleri dışında kalan eserlere, makalemizin gagesi dışına çıkmamak adına bu çalışmada yer verilmemiştir.
- ✓ Osmanlı mûsikî repertuarının şekillenmesinde büyük rolü olan İtrî'nin ve günümüze eserlerinin notası ulaşan sâir bestekârların besteleri derlenerek, XVII. asırdaki mûsikî çalışmalarının, mûsikî formlarının, bu formlarda tercih edilen usûl, makâm ve güftelerin/güftekârların günümüz repertuarının meydana gelmesinde oynadıkları role yönelik bir örneklem elde edilmiştir.
- ✓ Fatih Tüysüz'e ait Buhûrîzâde Mustafâ İtrî'nin Mecmûa-1 Eş'âr İsimli Güfte Mecmuası (İnceleme-Metin) isimli doktora tezinde ve Buhûrîzâde Mustafâ İtrî'nin Mecmûatü'r-Resâil Türünde Tertip Ettiği Bir Güfteler, Fasıllar ve Eş'âr Mecmûası: Mecmûa-1 Eş'âr isimli makale çalışmasında, Mecmûa-1 Eş'âr'ın Güfteler Bölümü'nde muharrer 23 usûlün isimlerinin doğru bir şekilde verildiği fakat sehven bir fazla ilâve edilmek suretiyle bu sayının 24 olarak sayıldığı tespit edilmiş ve bu hata telafi edilmiştir.
- ✓ Fasil tertibi altında muharrer İtrî bestelerinde tercih edilen makâm ve usûllerin nicel dağılımları saptanarak mecmûada yer alan 24 makâmın tamamının, 23 usûlün ise 20'sinin bu bestelerde tercih edildiği tespit edilmiştir.

Ayrıca; makalemizin konusunu teşkil eden ve Türk Mûsikîsi tarihi alanı içerisinde değerlendirilecek verilerin yanı sıra edebiyât ve siyâsal tarih alanları içerisinde değerlendirilecek aşağıdaki verilere de ulaşılmış, böylece

bu verilerin mûsikî, edebiyât ve tarih alanlarından müteşekkil müşterek bir disiplin çerçevesinde ele alınmasına imkân sağlanmıştır. Bu veriler ise şu şekildedir:

- ✓ Eş'âr Bölümü'nde XVI. ve XVII. asır şairlerine ait 216 şiirin yanı sıra, şairinin kim olduğu hakkında herhangi bir bilgi edinemediğimiz ayrıca 4 manzûmenin daha yer aldığı ve 11 muhtelif nazım şeklinde tahrîr edilen bu şiirlerin sayısının 220 olduğu verisine ulaşılmıştır.
- ✓ Bu denli hacimli ve karmaşık bir yapıya sahip mecmûanın, mûsikî ve edebiyât konularının tahrîr edildiği varaklarının, Osmanlı siyâsal tarihiyle yakından alakalı mensûr eserlerin istinsâh edildiği varaklara göre hangi nispette bir yoğunluğa sahip olduğu araştırmacıların istifadesine sunularak bu bağlamda; Mecmûa-ı Eş'âr'da istinsâh edilmiş mensûr eserlerin ihtivâ ettiği konular varak tertîbi içerisinde listelenmiş ve böylece yalnız repertuvar çalışmaları için değil aynı zamanda mezkûr siyâsal eserlerle alakalı yapılacak çalışmalar açısından da makalemizin bir kaynak teşkil etmesi sağlanmıştır.

KAYNAKÇA

1A Takımı Bilgisayar Yazılım. (2017). *Notam*.

Altun, M. (2011). *Hâb-nâme-i Veysi*, MVT Yayıncılık, İstanbul.

Can, H. (1996). "Dinî Türk Mûsikîsi Lügatı", *Mûsikî Mecmuâsı*, 19(218-219):56-57.

Çırak, E. H. (2007). "18. Yüzyılda Yazıldığı Tahmin Edilen Bir Yazmadaki Güfteler", Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Demirtaş, Y. (2017). *XVII. Yüzyıl İstanbul'unda Mutasavvıf Mûsikîşinâslar*, Hiperyayın Yayıncılık, İstanbul.

DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı, (<https://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/kehf-suresi18/ayet-83/diyaret-isleri-baskanligi-meali-1>).

Doğrusöz, N. (1993). "Hâfiz Post Güfte Mecmuası (Türkçe Güfteler)", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ezgi, S. (1933). *Nazarî ve Amelî Türk Musikisi C. 1.*, İstanbul Belediyesi Konservatuvarı Tasnif Heyeti Neşriyatları İstanbul.

Gürbüz, M. (2012). "Şiir Mecmûaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi" (Ed. Hatice Aynur vd.), *Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, ss. 97-113, Turkuaz Yayınları, İstanbul.

İnayet, A. (2014). "Oniki Makâm Adı Üzerine", *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, (4):37-44.

Kamiloğlu, R. (1998). "Şehrî Kırşehrî el-Mevlevî Yusuf İbn Nizameddin İbn Yusuf Rumî'nin Risale-i Mûsikîsi'nin Transkribe ve Değerlendirilmesi", Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

Karadeniz, E. (1978). "Buhûrîzâde Mustafa İtrî Efendi", *Türk Kültürü Dergisi*, (194):44-53.

Kılıç, A. (2012). "Mecmûa Tasnifine Dâir" (Ed. Hatice Aynur vd.), *Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, ss. 75-96, Turkuaz Yayınları, İstanbul.

Kılıç, E. (2013). "Mecmûa-yı Letâif fi Sandukati'l-Me'ârif (Metin ve Değerlendirme)", Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Korkmaz, H. (2014). "İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'ndeki Musiki Yazmalarının Kataloğu", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kut, G. (1986). "Mecmûa", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 6:170-174.

Küçük, S. (2011). *Bâkî Dîvânı Tenkitli Basım*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Levend, A. S. (1998). *Türk Edebiyatı Tarihi Cilt I*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

Mehmed Es'ad Efendi. (t.y.). *Atrâbü'l-Âsâr fî Tezkireti 'Urefâi'l-Edvâr*.

Mütercim Âsım Efendi. (2013). *Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu, İstanbul.

Oskay, S. (1947). "İtrî ve Betelediği Şiirler", Mezuniyet Tezi, İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Öksüzöğlü, O. & Atalay, Ü. (2012). "İtrî'nin Eserlerinin Usûl Analizleri" (Ed. Yüce Gümüş), *Vefatının 300. Yılı Anısına Buhûrîzâde Mustafa Efendi (İtrî)*, ss. 44-49, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

- Öztuna, Y. (1987). *Itrî-Türk Büyükleri Dizisi 38*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Öztuna, Y. (1990). *Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Sâlim Efendi. (2005). *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınevi, Ankara.
- Şardağ, R. (1989). *Mustafa Itrî Efendi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Şemseddîn Sâmî. (2015). *Kâmûs-ı Türkî*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul.
- Sezgin, B. S. (2000). *Dinî Mûsikî Ders Notları*.
- Söylemez, M. (2016). “Türk Musikisinde Hâfız Post”, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.
- Tetik Işık, S. (2013). “Itrî'nin Edebiyattaki Yeri”, *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1):93-140.
- Tüysüz, F. (2021). “Buhûrîzâde Mustafâ Itrî'nin Mecmûa-ı Eş'âr İsimli Güfte Mecmuası (İnceleme-Metin)”, Doktora Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Tüysüz, F. (2023a). “Buhûrîzâde Mustafâ Itrî ile İlgili Tarihî Kaynaklarda, Mûsikî Literatüründe, Bazı Akademik Çalışmalarda Yer Alan Muhtelif Bilgilerin İncelenmesi, Derlenmesi ve Değerlendirilmesi Üzerine Bir Çalışma”, *International Academic Social Resources Journal*, 8(47):2414-2434.
- Tüysüz, F. (2023b). “Buhûrîzâde Mustafâ Itrî'nin Mecmûatü'r-Resâil Türünde Tertip Ettiği Bir Güfteler, Fasıllar ve Eş'âr Mecmûası: 'Mecmûa-ı Eş'âr'”, *International Social Sciences Studies Journal*, 9(110):6548-6573.
- Uslu, R.; Doğrusöz, N. & Tan, A. (2012). *Itrî İzleri*, Balat Yayınları, İstanbul.
- Uslu, R. (2013). “Itrî Bestelerinin Listelenmesi Üzerine Bir Deneme” (Ed. Mustafa İsmet Uzun), *Mûsikî Dünyamızın Dâvûdu Buhûrîzâde Mustafa Itrî*, ss. 109-139, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul.
- Uslu, R. (2016). “Itrî'nin Keşfedilen Yeni Bir Eseri mi? Evet, Yeni Bir Şiiri”, *Musiki Dergisi*, Erişim Tarihi 14 Haziran 2018, (<http://www.musikidergisi.com/yazar-138>).
- Uslu, R. (2022). “Mecmua-i Buhurizade Itri, 5525”, *Akademik Akıl*, Erişim Tarihi 29 Mart 2023, (<https://www.akademikakil.com/mecmua-i-buhurizade-itri-5525/recepuslu/>).
- Uzun, M. İ. (2013). “Itrî Bestelerinin Notaları Hakkında” (Ed. Mustafa İsmet Uzun), *Mûsikî Dünyamızın Dâvûdu Buhûrîzâde Mustafa Itrî*, ss. 140-264, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul.
- Uzun, M. İ. (2003). “Mecmûa”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 28:265-268, Ankara.
- Ünver, İ. (2000). “İskender”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 22:557-559, İstanbul.